

“NIETS KAN ONS SCHEIDEN VAN CHRISTUS”

“Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, naaktheid, of gevaar, of zwaard? In dit alles zijn wij meer dan overwinnaars.” Romeinen 8:35-39

Geloofsvervolgingen en geloofshelden in Italië

NOORD EN ZUID-ITALIË

Deel I

Overgenomen uit:

De Historie der MARTELAREN, die om de getuigenis der Evangelische Waarheid hun bloed gestort hebben van Christus onzen Zaligmaker af tot het jaar 1655.

De verschrikkelijke moord op de Waldenzen in Piemont en andere vervolgingen der gelovigen in Italië.

door

Adriaan van Haamstede

STICHTING DE GIHONBRON

MIDDELBURG

2009

INHOUD

I. INLEIDING

II. OVERZICHT VAN DE MARTELAREN IN ITALIÉ

III. MARTELAREN BESCHREVEN DOOR A. VAN HAAMSTEDEN IN DE HISTORIE DER MARTELAREN.

- 1. Gerardus Segareill en Dolcinus van Novari (Segarelli en Dolcino)**
- 2. Katharina Saube**
- 3. Evert Bolt; en een priester**
- 4. Louwijs Courtet**
- 5. Faninus, van Faventia**
- 6. Dominicus van Basana**
- 7. Johannes Godeau en Gabriël Beraudin**
- 8. Johannes Mollius en een Perugiaanse wever**
- 9. George de Gese**
- 10. Julius Guirlanda en Antonius Ricetto.**
- 11. Franciscus Sefra en mr. Franciscus Spinola**
- 12. Baldo Lupetino en een groot aantal gelovigen in Venetië**
- 13. Bartholomeüs Bartocci 1567**
- 14. Aonius Palearius Verulanus**
- 15. Bartholomeüs Copin, martelaar in Luzern**
- 16. Maarten van Voisin**
- 17. Franco di Franco 1611**

I. INLEIDING

Italië is het land dat het licht der letteren en wetenschappen, van elders aangebracht, het eerst had opgevangen; waar veel steden allang klaagden over het pauselijke juk wat ze hadden gedragen. Dit Italië kon niet onverschillig de beweging aanzien die rechtstreeks tegen de Roomse stoel was gericht en de ontluistering van de menselijke geest beoogde.

Zodra de grote worsteling was begonnen werd de opmerkzaamheid gevestigd op de monnik van Wittenberg wiens lof zelfs door Italiaanse dichters werd bezongen. De geschriften van de Hervormers werden spoedig in het Italiaans vertaald en gretig gelezen. Vraagt u, hoe deze geschriften tot de verschillende gebieden van Italië toegang konden vinden? Zij waren onder pseudoniemen zwervers verkleedt en de grenzen over gekomen en zwierven als gemaskerde vreemdelingen door het land. Melanchton heette naar de getrouwe vertolking van zijn geslachtsnaam: Mensser Ippofilo di Terra Negra; Zwingli: Coricius. Bucer: Aretius Felinus.

Luthers verhandeling over *de rechtvaardiging* ging een tijdlang voor het werk van de kardinaal Fregoso door. De Loci Communes van Melanchton werden te Rome met graagte gelezen voordat men de ware naam van de schrijver ontdekte. En gelijk met de ontdekking zag men hoeveel vergif men uit dit boek had ingezogen.

De verklede wervelingen behoefden zo'n vermomming niet aan het hof van Ferrara. Daar werden zij door *Renée van Frankrijk*¹ met dezelfde gastvrijheid ontvangen waarmee deze edele vorstin haar paleis voor een Clement Maroth en andere Franse vluchtelingen opende. Van daar breidde de hervorming zich uit naar Modena en Milaan; en ook in Venetië, Vicenza en Treviso, Locarno en Istria; Lucca en Bologna, tot aan de Napelse zee toe groeide aanhoudend het getal van haar openbare of verborgen vrienden en belijders aan.

De Keizerlijke legerbenden die Rome in het jaar 1527 innamen, hadden de begrippen der Hervorming meegebracht en achtergelaten in het hart van de Kerkelijke Staat. Niet langer klonk haar gerucht Rome's hogepriester als uit de verte in de oren. Al luider en luider begonnen zich stemmen te verheffen in haar voordeel, zelfs tot de gaanderijen van het Lateraan, tot aan de voet van de pauselijke troon.

Binnen de wanden van het Vaticaan werd door de bisschop Staphylo een redevoering uitgesproken waarin Rome als het Babylon van ongerechtigheid werd aangewezen, waarop de heilige Johannes in zijn Openbaringsboek had gedoeld. Het scheen zelfs, toen Paulus de III van een aantal evangelisch gezinde mannen omringd werd, die met meerder klem dan ooit tevoren de noodzakelijkheid van een hervorming toonden en toen de voortreffelijke Caspar Contarini als pauselijke legaat naar Regensburg werd afgevaardigd, dat aan de dringendste eisen van de protestanten zou worden toegegeven. Maar de geschiedenis heeft ons geleerd, hoe deze hoop door het stelsel der vasthoudendheid waaraan Rome getrouw bleef, is verijdeld geworden.

Wij kunnen bij de voortgang van de hervorming in Italië drie voornamen richtingen onderscheiden: zulken die evenals de kardinalen Contarini en Reginaldus Polus in tegenstelling van de orthodoxie van de Roomse kerk *de leer der rechtvaardiging door*

¹ Calvijn schreef een groot aantal brieven aan Renée, koningin van Ferrara. Zie **Geloofsvervolgingen en geloofshelden in Frankrijk Deel VI. Levensschets van drie koninginnen: Renata van Ferrara**

het geloof met gemoedelijke vroomheid omhelsden, wel de voornaamste misbruiken afgeschaft maar geheel het wezen van de kerkelijke plechtigheden en instellingen wensten te behouden. Ten tweede, van zulken die evenals de Socinussen en andere Unitarieërs veel driester dan de hervormers op de baan van onderzoeking voortsnelden, veel verder dan zij van het algemeen kerkgeloof afweken; en omtrent het leerstuk van de Drie-eenheid gelijke denkbeelden koesterden als Servet. Men vond de zodanige in heel Italië, maar voornamelijk in het gebied van de Venetië en later in Graubunderland. Ten derde van zulken die zich het nauwste aan de Duitse protestanten aansloten en het meest in hun geest dachten. Aan het hoofd van die richting staan twee mannen: Bernardino Ochino 1487-1564, Reformator van Italië; Petrus Martyr 1499-1562, later Reformator van Elzas; eveneens Juan Valdez.

Het ontbrak Italië ook niet aan voorbeelden van martelaars, die openlijk ter dood gebracht, en stervende de kracht van hun geloof bewezen en te midden van de vlammen riepen: *Vittoria! Vittoria!* De namen van de voortreffelijke Carnesecchi en de edele Paleario verdienen, gelijktijdig met die van de eerste getuigen der waarheid, genoemd te worden. Zeker staan zij geschreven in het boek des levens!

De protestanten, daarna overal verdreven en met de dood of galeibanken bedreigd verlieten zo veel ze konden vluchten, Italië en weken over de Alpen.

Hevig werd vooral de vervolging sinds Caraffa zijn aan als hoofd inquisiteur had neergelegd om onder de naam van Paulus de IV de pauselijke zetel te beklimmen. Nu verscheen ook de lijst der verboden boeken, die met de grootste zorgvuldigheid werden opgespoord. Caraffa haastte zich het advies van de kardinalen aan Paulus de III ingediend, mede op die index te plaatsen. De bloeiende gemeenten van, Napels en Locarno werden geheel uiteengedreven en vernietigd. Bijna uit elke aanzienlijke staat van Italië trof men in Duitsland en Zwitserland een aantal vluchtelingen aan. Andere verdrevenen en vervolgd waren, toen zij bij het beklimmen van de Alpen nog eens de blikken wenden en het schone Italië aan hun voeten zagen liggen, wankelmoedig geworden en met de verloochening van hun geloof naar hun haar steden teruggekeerd. De Waldenzen werden in de wouden en rotskloven van Carabië als wild gedierte nagejaagd en neergeschoten. In Venetië heeft nog het langst een Hervormde Gemeente bestaan. Maar met het einde van de 16e eeuw waren genoegzaam alle sporen van het protestantisme in Italië verdwenen.

De geschiedenis er Kerkhervorming in taferelen; B. ter Haar, 1845

Paulus IV, geboren als *Giovanni Pietro Carafa* (Capriglio, 28 juni 1476 – Rome, 18 augustus 1559) regeerde vanaf 23 mei 1555 tot zijn dood als paus over de Rooms-katholieke Kerk en over de Pauselijke Staten. Carafa stamde uit Napels. Hij werd bisschop van Chieti. Met de heilige Gaetano van Thiene richtte hij in 1524 de orde der Theatijnen op. Deze orde dankt haar naam aan de Latijnse benaming voor Chieti, *Theatine*. Paus Paulus III verhief hem tot kardinaal en schakelde hem in bij de inquisitie. Hij stelde in die hoedanigheid de *Index van verboden boeken* in. Van 1549 tot 1555 was hij aartsbisschop van Napels. Hij weigerde het Concilie van Trente te heropenen. In 1559 kondigde hij een nieuwe indeling van de bisdommen af voor de Habsburgse Nederlanden.

II. OVERZICHT VAN DE MARTELAREN IN ITALIË

Internetpublicatie: Sephiroth, 2006. <http://sephiroth.mojblog.hr/p>

De personen hieronder vermeld zijn niet allen martelaren om de waarheid van de Heilige Schrift.

De beschuldiging van b.v. toverij, heeft dikwijls te maken met iemand die de leer van de Waldenzen aanhangt.

De namen van de Pausen onder wiens Pontificaat de gelovigen werden geëxecuteerd, worden in het Italiaans weergegeven.

Paus Clemente V

Sagarelli. Vanaf het jaar 1248 begon Segarelli met zijn prediking. Het volk luisterde graag naar hem. Op het Concilie van Lyon (1274) werden deze activiteiten verboden. Niettegenstaande het Conciliebesluit groeide de groep Apostelbroeders gestadig aan, met het gevolg dat in het jaar 1286 een pauselijk rondschriven aan alle aartsbisschoppen en bisschoppen gericht werd om hen te vervolgen. Omstreeks het jaar 1307 werd Sagarelli tot de brandstapel veroordeeld, zijn lichaam verdeeld en verbrand.

Frater Dolcino. In zijn plaats trad Dolcino. Hij had een onmiskenbaar talent als leidsman. Het staat vast dat hij uit de streek van Novara afkomstig was, zich in een zekere theologische beschaving verheugde, veel belang stelde in de Bijbel en in de uitleggingen van de Openbaring, bekend was met de geschriften van Joachim van Floris en min of meer verwant aan de spiritualen. Broeder Dolcino, die in geen geval door de bedreigingen van de Inquisitie werd geïntimideerd, wierp zich op tegen Paus Clemente V, door hem van immoraliteit te beschuldigen. Zijn lichaam verminderd tot fragmenten, werd verbrand aan een staak.

13 maart, 1307. Zuster **Margherita** en Broeder **Longino** met 1080 andere aanhangers van het ketter Dolcino, die in de staak worden verbrand.

In 1307 vond een totale vernietiging plaats van de Orde van Tempeliers door slachtingen van de massa met "onvoorstelbare martelingen" vanwege beschuldigingen van ketterij.

Molay, de grootmeester, werd levend verbrand in Parijs na jaren van afschuwelijke martelingen.

(De Martelaarsspiegel van Th.J. van Braght vermeld Margherita als de huisvrouw van Dulcinus, zijnde Doopsgezind. Hij citeert 4 schrijvers als bewijs. Van Braght spreekt over 140 personen die omgebracht werden)

Paus Benedetto XII

Francesco da Pistoia, Lorenzo Gherardi, Bartolomeo da Greco, Bartolomeo da Bucciano, Antonio Bevilacqua en tien andere Franciscaanse monniken, levend

verbrand om de prediking van de armoede van Christus gepredikt te hebben. - Venetië 1337

Het zelfde lot in Parma voor Donna Oliva omdat zij een aanhanger van San Francesco was.

Paus Clemente VI

Duizenden slachtoffers van de Inquisitie van wie ons slechts deze processen bereikte: Francesco Stabili, genoemd Cecco d' Ascoli. Hij werd levend verbrand omdat hij iets gezegd had, over de verzoeken van Jezus.

Pietro d' Albano, dr., werd levend verbrand, beschuldigd van toverij.

Domenico Savi veroordeeld aan de staak als ketter omdat hij een ziekenhuis had opgezet, zonder de zegen van de Kerk

Paus Innocenzo VI

Onder de talrijke slachtoffers van de Heilige Kerk van de Moeder is het noodzakelijk om de monniken Pietro da Novara, Bernardo da Sicilia, de bisschop van Frater Tommaso van Aquino en de bisschop van Francesco Marchesino van Trivento te herdenken, die wordt beschuldigd om tot de minderbroeders van S. Francesco te behoren. Gemarteld en levend verbrand.

Paus Gregorio XI

De gehele steden waren het toneel van slachtingen omdat zij ketterse gevoelens hadden aangenomen. Op de plaatsen van Florence, van Venetië, van Rome en Ferrara brandden de staken constant.

Belramo Agosti, bescheiden schoenmaker, werd gemarteld en verwerd levend verbrand omdat hij een godslastering zou gezegd hebben tijdens het kaartspel, in 5 Juni, 1382.

Menelao Santori omdat hij met twee vrouwen leefde; in 10 Oktober, 1387.

Lorenzo de Bologna; omdat hij onder de marteling werd verplicht te bekennen een ciborie gestolen te hebben. Stervend onder de martelingen, werd hij geleid naar de brandstapel. 1 november, 1388.

Paus Gregorio XII

Na de periode van wapenstilstand onder Urbano VI, beginnen met Gregorio XII de slachtingen en de staken opnieuw op een extreme en genadeloze manier. De stad die in het bijzonder werd geraakt was Pise.

Een jonge man, genoemd Andreani, werd gemarteld en levend verbrand met zijn vrouw en zijn dochter omdat hij om bij Conciliaire Vaders had durven te lachen. De kardinalen die tot de raad behoren woonden talrijk de uitvoering met genoegen bij, om hem te zien stervend met zijn familie, "die zij hadden veroordeeld slechts voor een gevoel van vergelding", anno 1413.

Jean Hus en Gerolamo da Praga (Johannes Hus en Hieronymus van Praag) werden neergeveld en verbrand om zij gezegd hadden dat de monniken niet leefden naar het Evangelie. Op 1414.

Paus Eugenio IV

Joan of Arc, levend verbrand; beschuldigd van toverij (1431).

Merenda en Matteo, twee burgers, levend verbrand door de Inquisitie om een gunst aan de families van Colonna en Savelli te doen, over wie zij slecht hadden gesproken. Voortdurende slachtingen in Bohemen tegen Ussidi (aanhangers van Jean Hus), voor de remonstrantie die na de doodslag van hun voorganger wordt gedaan. Één van de slachtingen werd gedaan door Ussidi in een schuur toe te laten waarin zij allen verbrand werden.

Paus Sixt IV

In Spanje muntte door zijn wreedheid uit Dominicaans Thomas Torquemada die personen beschuldigde van ketterij en toverij te grijpen, en erin was geslaagd om de Paus zo bang te maken, dat die de verplichtte gelden van hen niet meer zou ontvangen. Toen iemand in het land arriveerde als gerechtelijk onderzoeker, liep de bevolking weg, alles overlatend aan zijn handen.

In de onmogelijkheid om alle slachtoffers van Torquemada te citeren, zal ik me beperken om te zeggen dat in 18 jaar van de inquisitie waren: 800.000 de Joden verdreven uit Spanje, met beslaglegging van het bezit, onder het risico van dood als zij achterbleven; 10.200 levend verbrand; 6.860 lijken groeven om op de brandstapel hun dood te vieren; na proces (allen beëindigd met de beslaglegging van hun bezit); "ze werden verbrand: postmortale;" (na de dood). 97.000 veroordeelde personen naar de gevangenis met eeuwige beslaglegging van hun goederen. En terwijl Torquemada in Spanje handelde, stak de inquisitie in Rome op alle plaatsen de brandstapel aan om ketters te verbranden; wiens patrimonies automatisch door de Paus en door het broederschap van San Giovanni Decollato gevorderd werd.

Paus Alessandro VI

Levend verbrand Gerolamo Savonarola op de plaats van Signoria in Florence. In 23 Mei, 1498 met twee van zijn aanhangers, Domenico da Pescia en Florence van Silvestro da Firenze.

Drie Joden levend verbrand te Campo dei Fiori in Rome - Januari 13, 1498.

Gentile Cimeli, die van toverij wordt beschuldigd, werd levend verbrand in Campo dei Fiori - Juli 14, 1498.

Levend verbrand Marcello da Fiorentino op het plaats Saint Pierre - 29 Juli, 1498.

Paus Giulio II

4 vrouwen veroordeeld en geëxecuteerd wegens toverij uit aan Cavalese (Trento) - op 1505.

Diego Portoghese hing wegens ketterij - 14 Oktober, 1606.

30 personen levende verbrand in Logroño (Spanje) voor toverij.

Frater Agostino Grimaldi veroordeelde en geëxecuteerd wegens ketterij - 6 Augustus, 1506.

15 burgers uit Rome door de Zwitserse wachten wegens ketterij worden afgeslacht - op 1513.

Orazio en Giacomo di Riffredo, die wegens ketterij worden veroordeeld en worden geëxecuteerd - 30 April, 1513.

Paus Leone X (de Paus die de niets van Christus bestaan wilde weten).

30 vrouwen levend verbrand wegens beschuldiging van toverij in Bormio - op 1514.

Martino Jacopo veroordeeld en geëxecuteerd wegens ketterij in Bercelli - Februari 18, 1517.

80 vrouwen levende verbrand in Valcamonica voor toverij - op 1518.

5 kettters levend verbrand in Brescia - April 30, 1519.

Baglione Paolo da Perugia wegens ketterij in Traspontina - Juni 4, 1520 wordt onthoofd.

Frater Camillo, Frater Giulio Carino, Leonardo Cesalpini bezweken in de gevangenis wegens ketterij - 8 Juli, 1520.

Paus Clemente VII

Anna Furabach, die wegens ketterij wordt veroordeeld en wordt geëxecuteerd - 9 Mei, 1524.

Duizenden van anapabteste Protestanten verdronken, onthoofd, levend verbrand en gemarteld tot de dood 1525.

Een vrouw die van toverij wordt beschuldigd, levend verbrand in Campidoglio - 30 September, 1525.

Claudio Artoidi en Lerenza Di Pietro veroordeeld en geëxecuteerd wegens ketterij uit - 16 Mei, 1526.

Rinaldo di Colonia oordeelde en geëxecuteerd wegens ketterij - 26 Augustus, 1528.

Lorenzo di Gabriele da Parma en Tiberio Di Giannantonio, gemarteld wegens ketterij, worden veroordeeld en geëxecuteerd - 9 September, 1528.

Levend verbrand: Bernardino da Palestrina wegens ketterij - 20 November, 1529.

Levend verbrand: Giovanni Milanese wegens ketterij - 23 November, 1530.

Paus Paulus III (Één van de atheïstische pausen die niets van Christus geloofden. Anderen dachten als hem maar zeiden het niet.)

Alle inwoners van de stad van Mérindol (Frankrijk) gedood omdat ze het geloof van het evangelische Protestantisme omhelsd hadden. Hun bezit werd verbeurd verklaard en de stad bleef in 1540 verlaten en onbewoonbaar achter.

Martino Giovanin veroordeelde en geëxecuteerd in de gevangnissen van Grenoble - April 26, 1536.

Francesco di Giovanni de Capocena gedood wegens ketterij - op 1538.

Ene Di Ambrogio veroordeeld en geëxecuteerd wegens ketterij - op 1539.

Galateo Di Girolamo veroordeeld en geëxecuteerd in de gevangnissen van de Inquisitie wegens ketterij - 17 Januari, 1541.

Giandomenico dell' Aquila, werd ketter, toch levend verbrand - 4 Februari, 1542.

Federico d' Abbruzzo gedood wegens ketterij. Zijn lichaam werd gemarteld en door een paard weggesleept. Wat overbleef van zijn lichaam bleef hangen aan de wagenvork - 12 Juli, 1542.

2.740 Vaudois (Waldenzen) werden afgeslacht door de Katholieken in de Provence (Frankrijk) - 1545 April.

Opgehangen: Girolamo Francese omdat hij Lutheraan was - September 27, 1546.

Baldassarre Altieri, van de Engelse Ambassade, die de Inquisitie in de gevangenis - in 1548 - doodde.

Federico Consalvo, ketter van RK kerk; veroordeeld en geëxecuteerd - 25 Mei, 1549.

Annibale Di Lattanzio veroordeeld en geëxecuteerd wegens ketterij uit - 25 Mei, 1549.

Paus Giulio III

Fanino Faenza hing op en verbrandde wegens ketterij - 18 Februari, 1550.

Della Casa Bianca, Lutheraan van Domenico. Onthoofd. 20 februari, 1550.

Geronimo Geril, die wegens ketterij wordt opgehangen en dan in vieren gedeeld; Francese, - 20 Maart, 1550.

Giovanni Buzio en Giovanni Teodori, die wegens ketterij worden opgehangen en verbrand - 4 September, 1553.

Francesco Gamba, die wegens ketterij wordt onthoofd en wordt verbrand - 21 Juli, 1554.

Giovanni Moglio en Tisserando da Perugia, Lutheriaan. Opgehangen en verbrand - 5 September, 1554.

Instelling van de Getto van Rome met zelfs nog meer strenge beperkingen tegen de Joden van de getto van Venetië.

Cola Francesco Di Salerno, die wegens ketterij wordt veroordeeld en wordt geëxecuteerd - 14 Juni, 1555.

Bartolomeo Hector, levend verbrand om twee Bijbels verkocht te hebben - 20 Juni, 1555.

Golla Elia en Paolo Rappi Protestants, levend verbrand in Turijn - Juni 22, 1555.

Vernon Giovanni en Labori Antonio, evangelisten, verbrandden levend - 28 Augustus, 1555.

Stefano di Girolamo, die wegens ketterij wordt veroordeeld en wordt geëxecuteerd - 11 Juni, 1556.

Giulio Napolitano, levend verbrand wegens ketterij - 6 Maart, 1556.

Ambrogio de Cavoli, die wegens ketterij wordt opgehangen en verbrand - 15 Juni, 1556.

Don Pompeo dei Monti, levend verbrand wegens ketterij - 4 Juli, 1556.

Pomponio Angerio, levend verbrand wegens ketterij - 19 Augustus, 1556.

Nicola Sartonio, Lutheriaan, levend verbrand - 13 Mei, 1557.

Frater Gioffredo Varaglia, Franciscan, levend verbrand wegens ketterij - 25 Maart, 1558.

Gisberto Di Milanuccio, ketter, werd levend verbrand - 15 Juni, 1558.

Francesco Cartone, ketter, werd levend verbrand - 3 Augustus, 1558.

Antonio Di Colella levend verbrand wegens ketterij - 8 Februari, 1559.

Leonardo da Meola en Giovanni Antonio del Bò, wegens ketterij opgehangen en verbrand - 8 Februari, 1559.

Antonio Gesualdi, Lutheriaan, levend verbrand wegens ketterij - 16 Maart, 1559.

Ferrante Bisantino, ketter, gedood in de gevangnissen van de Heilige Inquisitie - op 1559.

Paus Pio IV

De monniken van Perosa (Pinerolo' s) abdij genoten van levend verbranden op een langzame vuur van een evangelische priester met zijn gelovigen - 1559 December.

Slachting van Vaudois (Waldenzen) in **Calabrië** die door schurken wordt gedaan; aangezet door de Heilige Moeder-Kerk; zowel mannen, vrouwen, ouden en kinderen worden op afschuwelijk wijze gemartelde alvorens hen te doden, op directe order van de Paus - 1559 December.

In **Santo-Xisto**, in **Guardia**, in **Montalto** en in **Sant Agata** gebeurden de ongelooflijkste dingen: mensen in stukken gesneden, gedeeld in vieren, verbrand en afschuwelijk verminkt. De rest menselijke delen werd opgehangen op de deuren van huizen als afschrik voorbeeld voor mensen. Hen die op bergen wegliepen werden

belegerd tot zij aan de honger sterven. De talrijke vrouwen en kinderen werden gedwongen tot de slavernij. In 1559. (de "Maurizio Marchetti' s heilige Inquisitie". Ed. Fiaccola).

4.000 Vaudois, (Waldenzen) die op bevel van de Heilige Moederkerk - in 1560 - worden afgeslacht.

Giulio Ghirlanda, Baudo Lupettino, Marcello Spinola, Nicola Bucello, Antonio Rietto, Francesco Sega, personen die ter dood worden veroordeeld omdat zij een godsdienstig onderhoud met een uit het priester-ambt ontzette priester maakten die onofficieel optrad. - 1560

Giacomo Bonello, levend verbrand omdat hij evangelist was - 18 Februari, 1560.

Mermetto Savoiaro, ketter, werd levend verbrand - 13 Augustus, 1560. Dionigi Di Cola, ketter, werd levend verbrand - 13 Augustus, 1560.

Aloisio Pasquale, evangelist, opgehangen en verbrand - 8 September, 1560.

Gian Pascali Di Cuneo, levend verbrand wegens ketterij - 15 September, 1560.

Stefano Negrone, ketter, liet men in de gevangenissen van de Heilige Inquisitie verhongeren - 15 September, 1560.

Stefano Morello, ketter, opgehangen en verbrand - 25 September, 1560. Bernardino Conte, levend verbrand wegens ketterij - in 1560.

300 personen in Oppenau, 63 vrouwen in Wiesensteig en 54 in Obermachtal in Duitsland, levend verbrand voor toverij - op 1562.

Macario, bisschop van Macedonië, ketterse, levend verbrand - 10 Juni, 1563.

Cornelio Di Olanda, ketter, opgehangen en verbrand - 23 Januari, 1563.

Francesco Cipriotto, die wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - 4 September, 1564.

Giulio Cesare Vanini, pantheïst, werd levend verbrand, zijn tong wordt uitgesneden.

Giulio di Grifone, ketter, veroordeeld en geëxecuteerd.

Paus Pio V

Met " pauselijke bul" één besluit in Rome over het sluiten van alle synagogen.

Della Torella, ketter van Muzio, veroordeeld en geëxecuteerd - 1 Maart, 1566.

Giulio Napolitano, ketter, werd levend verbrand - 6 Maart, 1566.

Don Pompeo dei Monti, wegens ketterij wordt onthoofd - 3 Juli, 1566.

Curzio Di Cave, Franciscaan, wegens ketterij wordt onthoofd - 9 Juli, 1566.

17.000 (zeventien - duizend) Protestanten die in Vlaanderen door Spaanse Katholieken wordt afgeslacht. Door Alva, opdracht van Filips II, koning van Spanje.

Giorgio Olivetto, Lutheriaan; verbrand - Januari 27, 1567.

Domenico Zocchi, Jood, die op de Plaats Giudia in het Getto van Rome - Februari 1, 1567 - wordt opgehangen en verbrand.

Girolamo Landi, die wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - 25 Februari, 1567.

Pietro Carnasecchi, die wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - 25 Februari, 1567.

Giulio Maresco, die wegens ketterij wordt onthoofd en verbrand - 30 September, 1567.

Paolo en Matteo, levend ingemetseld wegens ketterij - 30 September, 1567.
Ottaviano Fioravanti, levend ingemetseld wegens ketterij - 30 September, 1567.
Giovannino Guastavillani, ketter, levend ingemetseld - 30 September, 1567.
Geronimo del Puzo, levend ingemetseld wegens ketterij - 30 September, 1567.
Gerolamo Donato met de andere collega's van de Orde van Minderbroeders, wordt veroordeeld en op order van Carlo Borromeo (een heilige), bisschop van Milaan, na lange uren van martelingen, wegens ketterij - 2 Augustus, 1570 - geëxecuteerd.
Macario Giulio da Cetona, die wegens ketterij wordt onthoofd en wordt verbrand - 1 Oktober, 1567.
Lorenzo da Mugnano, die wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - 10 Mei, 1568.
Matteo d' Ippolito, die wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - 10 Mei, 1568.
Francesco Stanga, die wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - 10 Mei, 1568.
Donato Matteo Minoli, gestorven van uitputting in gevangenissen, zijn beenderen gebroken, zijn voeten verbrand onder marteling - 27 Mei, 1568.
Francesco Castellani, ketter, opgehangen - 6 December, 1568.
Pietro Gelosi, ketter, opgehangen en verbrand - 6 December, 1568.
Marcantonio Verotti, ketter, opgehangen en verbrand - 6 December, 1568.
Luca di Faenza, ketter, werd levend verbrand - 28 Februari, 1568.
Borghesi Filippo, wegens ketterij wordt onthoofd en wordt verbrand - 2 Mei, 1569.
Dei Blasi van Giovanni, wegens ketterij wordt opgehangen en verbrand - 2 Mei, 1569.
Camillo Ragnolo, wegens ketterij wordt opgehangen en verbrand - 25 Mei, 1569.
Frater Cellario Francesco, wegens ketterij opgehangen en verbrand - 25 Mei, 1569.
Bartolomeo Bartoccio, levend verbrand wegens ketterij - 25 Mei, 1569.
Guido Zanetti levend ingemetseld wegens ketterij - 27 Mei, 1569.
Filippo Porroni, Lutheriaan, opgehangen ketter - 11 Februari, 1570.
Gian Matteo di Giulianello, die wegens ketterij wordt veroordeeld en wordt geëxecuteerd - 25 Februari, 1570.
Nicolò Franco, die wordt opgehangen omdat hij gelachen had met papieren van de heilige Paus. Opgehangen - 11 Maart, 1570.
Giovanni di Pietro, ketter, opgehangen en verbrand - 13 Mei, 1570.
Aolio Paliero, ketter, opgehangen en verbrand op uitdrukkelijk wens van de Paus Pio V (de heilige) - 3 Juli, 1570.
Frater Arnaldo Di Santo Zeno, ketter, werd levend verbrand - 4 November, 1570.
Don Girolamo Di Pesaro, Giovanni Antonio di Jesi en Pietro Paolo di Maranzano, worden wegens ketterij veroordeeld en geëxecuteerd - 6 Oktober, 1571.
Francesco Gelatieri, door sicarians van het Pontifiaat neergestoken omdat hij ketter is - 5 Januari, 1572.
Madonna Dianora van Montpelier, kettters, opgehangen en verbrand - 9 Februari, 1572.
Madonna Pellegrina van Valencia, kettters, opgehangen en verbrand - 9 Februari, 1572.
Madonna Girolama Guanziana, kettters, opgehangen en verbrand - 9 Februari, 1572.
Madonna Isabella van Montpelier, kettters, opgehangen en verbrand - 9 Februari, 1572.
Della Xenia, ketter van Domenico, opgehangen en verbrand - 9 Februari, 1572.

Teofilo Penarelli, ketter, opgehangen en verbrand - 22 Februari, 1572.
Alessandro di Giulio, ketter, opgehangen en verbrand.

Paus Gregorio XIII

Alessandro di Giulio, wegens ketterij opgehangen en verbrand - 15 Maart, 1572.
Giovanni di Giovan Battista opgehangen en verbrand, omdat hij kettters is - 15 Maart, 1572.
Girolamo Pellegrino, wegens ketterij wordt opgehangen en verbrand - 19 Juli, 1572.

10.000 (tienduizendtal) kettters die in Frankrijk in opdracht van de Paus worden afgeslacht - (slachting van Hugenoten - Nacht van Heilige Bartholomeüs) 24 Augustus, 1572.

500 kettters in Kroatië op order van de katholieke bisschop Juraj Draskovic - in 1573 worden afgeslacht.

Nicolò Colonicci opgehangen en verbrand als ketter.
Giovanni Francesco Ghisleri, die in de gevangenis van de Inquisitie wordt gedood - 25 Oktober, 1574.

Alessandro di Giacomo, levend verbrand 19 November, 1574.

Benedetto Thomaria, levend verbrand ketter - 12 Mei, 1574.

Don Antonio Nolfo, ketter, geoordeeld en geëxecuteerd - 29 Juli, 1578.

Giovanni Battista di Tigoni, geoordeeld en geëxecuteerde ketter - 29 Juli, 1578.

Nicolò Di van Baldassarre, ketterse, opgehangen en verbrand - 13 Augustus, 1578.

Antonio Valies de La Malta, opgehangen en verbrand ketter - 13 Augustus, 1578.

Francesco di Giovanni Martino, opgehangen en verbrand ketter - 13 Augustus, 1578.

Bernardino di Alfar, opgehangen en verbrand ketter - 13 Augustus, 1578.

Alfonso di Poglis, opgehangen en verbrand ketter - 13 Augustus, 1578.

Marco Di Giovanni Pinto, ketter, opgehangen en verbrand - 13 Augustus, 1578.

Girolamo Di Giovanni de Tolède, opgehangen en verbrand als ketter - 13 Augustus, 1578.

Gasparre Di Martino, ketter opgehangen en verbrand - 13 Augustus, 1578

Fra Clemente Sapone, ketter, opgehangen en verbrand - 29 November, 1578.

Pompeo Loiani, ketter, opgehangen en verbrand - 12 Juni, 1579.

Cosimo Tranconi, ketter, opgehangen en verbrand - 12 Juni, 1579.

222 (twee - honderd tweeëntwintig) Joden aan de staak, in opdracht van de Heilige Inquisitie - 1558 - worden verbrand.

Salomon, Jood, die wordt opgehangen om het doopsel geweigerd te hebben - 13 Maart, 1580.

Engelsman, levend verbrand om een priester beledigd te hebben - 2 Augustus, 1581.

Diego Lopez, levend verbrand wegens ketterij - 18 Februari, 1583.

Domenico Danzarelli, wegens ketterij wordt opgehangen en verbrand - 18 Februari, 1583.

Prospero Di Barberia, ketter, opgehangen en verbrand - 18 Februari, 1583.

Gabriello Henriquez, levend verbrand wegens ketterij - 18 Februari, 1583.

Borro van Arezzo, levend verbrand wegens ketterij - 7 Februari, 1583.

Ludovico Moro, levend verbrand ketter - 10 Juli, 1583.

Frater Camillo Lomaccio, Frater Giulio Carino, Leonardo Di Andrea stierven in Tor Nona' s gevangenis wegens ketterij - 23 Juli, 1583.

Lorenzo Perna, in opdracht van kardinaal Savelli gearresteerd wegens ketterij, zijn eind op 16 Juni, 1584.

Signora Di Bellegard, gearresteerd wegens ketterij, haar einde in Oktober, 1584

Giacomo onthoofd en verbrand Paleologo, - 22 Maart, 1585.

De broers Missori worden onthoofd; drukkers, om de vrijheid van de pers. De hoofden werden blootgesteld in publiek - 22 Maart, 1585.

Paus Six V

Pietro Benato, levend verbrand wegens ketterij - 26 April, 1585.

Pomponio Rustici, Gasparre Ravelli, Antonio Nantrò, Frater Giovanni Bellinelli, wegens ketterij opgehangen en worden verbrand - 5 Augustus, 1587.

Vittorio, Saluzzo' s rekenaar, wegens ketterij veroordeeld en wordt geëxecuteerd - 9 December, 1589.

Valerio Marliano, ketter, wordt opgehangen en verbrand - 16 Februari, 1590.

Don Domenico Bravo, wordt wegens ketterij onthoofd - 30 Maart, 1590.

Frater Lorenzo dell' Aglio, opgehangen en verbrand - 13 April, 1590.

Paus Gregorio XIV

Frater Andrea Forzati, Frater Flaminio Fabrizi, Frater Francesco Serafini, opgehangen en verbrand - 6 Februari, 1591.

Giovanni Battista Corobinacci, Giovanni Antonio de Manno Rosario, Alexandro d' Arcangelo, Fulvio Luparino, Francesco Alexandro, veroordeeld en geëxecuteerd - 1590 Juni.

Giovanni Angelo Fullo, Gi ò Carlo Di Luna, Decio Panella, Domenico Brailo, Antonio Costa, Frater Giovanni Battista Grosso, Abate Volpino, met de andere aanhangers van Frater Girolamo da Milaan, worden door de Heilige Inquisitie gearresteerd; hun einde 1590. (Dit alles in het jaar van het Heilig Pontificaat!)

Paus Clemente VIII

Francesco Gambonelli, levend verbrand ketter - 17 Februari, 1594.

Marcantonio Valena en een andere Lutheriaan, levend verbrand - Augustus 1594.

Graziani Agostini, ketter, opgehangen en verbrand - in 1596.

Prestini Menandro, - ketter die in 1596 wordt opgehangen en wordt verbrand.

Achille Della Regina, haar eind onbekend - 1597 Juni.

Cesare di Giuliano, opgehangen en verbrand ketter - op 1597.

Damiano di Francesco, opgehangen en verbrand ketter - in 1597.

Baldo Di Francesco, wegens ketterij wordt opgehangen en wordt verbrand - in 1597.

Magistri Giovanni Angelo, ketter, opgehangen en verbrand - in 1597.

Don Ottavio Scipione, ketter aan, onthoofd en verbrand - in 1597.

Giovanni Antonio da Verona en Frater Celestino, levend verbrand als kettters - 16 September, 1599.

Frater Cierrente Mancini en Don Galeazzo Porta, wegens ketterij onthoofd - 9 November, 1599.

Giordano Bruno, levend verbrand wegens ketterij - 17 Februari, 1600.

Vier vrouwen en een oude man levend verbrand wegens ketterij - 16 Februari, 1600.

Maurizio Rinaldi, levend verbrand ketter - 23 Februari, 1600.

Francesco Moreno, ketter, opgehangen en verbrand - 9 Juni, 1600.

Nunzio Servandio, opgehangen Jood, - 25 Juni, 1600.

Bartolomeo Coppino, levend verbrand Lutheriaan - April 7, 1601.

Tommaso Caraffa en Onorio Costanzo, kettters, onthoofd en verbrand - 10 Mei, 1601.

Paus Paulus V

Giovanni Pietro di Tunisi, in 1607 wordt opgehangen en verbrand.
Giuseppe Teodoro, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Felice d' Ottavio. Opgehangen en verbrand als ketter - in 1609.
Rossi Francesco, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Antonio Di Jacopo, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Fortunato Aniello, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Vincenti Pietro, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Umberto Marcantonio, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Frater Manfredi Fulgenzio, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Lucarelli Battista, ketter, opgehangen en verbrand - in 1609.
Emilio di Valerio, Jood, die - in 1610 wordt opgehangen en wordt verbrand.
Don Domenico di Giovanni, voor zijn bekering tot Judaïsme opgehangen - in 1611.
Giovanni Milo, opgehangen Lutheriaan - Maart, 1611.
Giovanni Mancini, uit het priester-ambt ontzet, opgehangen en verbrand - 22 Oktober, 1611.
Jacopo de Elia, Jood, opgehangen en verbrand - 22 Januari, 1616.
Francesco Maria Sagni, opgehangen en verbrand als ketter - 1 Juli, 1616.
Lucilio Vanini, levend verbrand vanwege twijfel aan het bestaan van God - 17 Februari, 1618.

Duizenden van ketters worden door de Katholieken in Grigioni in **Valtellina** afgeslacht. - in 1620 -

Paus Urbano VIII

Frater Serafino, ketter, opgehangen en verbrand - in 1634.
Giacinto Centini, die wordt onthoofd om de pauselijke soevereine macht beledigd te hebben - in 1635
Frater Diego Giavaloni, ketter, opgehangen en verbrand- in 1635.
Alvarez Ferdinando, levend verbrand omdat hij Judaïsme aanhing. - 19 Maart, 1640.
Policarpo Angelo, opgehangen en verbrand nadat de massa zijn ontwijding uit het priester-ambt gevierd had - 19 Mei, 1642.
Ferrante Pallavicino, ketter, wordt in 1644 opgehangen en verbrand.
Frater Camillo d' Angelo, Ludovico Domenico, Simone Cossio, Domenico da Sterlignano, wegens ketterij - in 1644 - veroordeeld en worden geëxecuteerd.

Paus Innocenzo X

Brugnarello Giuseppe en Claudio Borgegnone, opgehangen en die wordt verbrand om bepaalde apostolische brieven - in 1652 - vervalst te hebben.

Paus Alexandre II

Fello Giovanni, priester, onthoofd wegens ketterij - in 1657.
1.712 Vaudois (Waldenzen) door de Katholieken in de Alpiene Valleien worden afgeslacht. - in 1655

Paus (Gezegende) Innocenzo XI

20 Joden worden tot de staak - in 1680- veroordeeld.

Vincenzo Scatolari, om het journalistieke beroep, zonder de vergunning van de Heilige Kerk van de Moeder, uitgeoefend te hebben - 2 Augustus, 1685.

2.000 (twee duizend) Vaudois (Waldenzen) door de Katholieken in de Alpiene valleien in directe order van de Paus worden afgeslacht - 1686 Mei.

24 Protestants gedood door de Katholieken in Pressov, Slowakije - in 1687.

Paus Innocenzo XII

Martino Alessandro, stierf in gevangenis onder de marteling - 3 Mei, 1690.

37 Joden levend verbrand - in 1691

Antonio Bevilacqua en Carlo Maria Campana, Capuchinse fraters, onthoofd omdat zij aanhangers waren van Molinos' s Quietisme - Maart 26, 1695. –

Paus Clemente XIII

Carlo Sala, ketter, veroordeeld en geëxecuteerd - 25 September, 1765 uit. (Carlo Sala is de laatste martelaar gedood door de Kerk wegens ketterij).

III. MARTELAREN BESCHREVEN DOOR A. VAN HAAMSTEDEN IN DE HISTORIE DER MARTELAREN.

1. Gerardus Segarelli en Dolcinus van Novari (Dolcino, van Novara)

JAAR 1285

Omstreeks het jaar onzes Heeren 1285 leefden er twee geleerde mannen, Gerardus **Segarelli**, van Parma, en Dolcinus, van Novari in Lombardije, die in hun onderwijs zich met alle vrijmoedigheid verklaarden tegen de misbruiken der zogenaamde geestelijkheid. Door de geestelijkheid werden zij als kettters beschuldigd en verbannen, en wel om de volgende redenen:

- Dat het gebed Gode zo aangenaam is op een ongewijde, als op een gewijde plaats.
- Dat de paus de Antichrist was, en dat hij en zijn geestelijken door God verworpen waren; dat hij en zijn kerk de hoer van Babylon waren, zoals in de Openbaring geschreven staat.

Nadat zij geruime tijd onderwezen en gepredikt hadden en zeer vele mensen, onder welke ook geleerde mannen hun toevielen, zond de paus een apostolische gezant met zeer veel krijgsvolk, die deze vrome christenen in het gebergte, waar zij bij elkaar woonden, overvielen. Daar bevonden zich bijna zes duizend personen, van welke enige door de koude, sommigen door de honger en weer anderen met het zwaard verdrukt werden.

Toen werd **Dolcinus** met zijn huisvrouw gevangen genomen; hun lichamen van lid tot lid verscheurd, terwijl de stukken verbrand werden en de as in de lucht geworpen.

Maar, hoezeer de Dominicanen of Predikmonniken zich ook, als kettermeesters, beijverden, om de christenen uit te roeien, er bleven echter nog vele vonkjes over, die later tot een groot vuur werden, want het bloed der martelaren is een vruchtbaar zaad.

In deze tijd diende een predikmonnik aan keizer Hendrik VII vergif in het sacrament des Avondmaals toe en vergiftigde hem.

2. Katharina Saube²

JAAR 1417.

In het jaar 1416 ging Katharina Saube van Thou, uit Lotharingen, te Montpellier³ naar de parochiekerk te Sint Firmin tot bijwoning van de mis.

Vijftien of zestien dagen geleden had zij de burgemeesters der stad gebeden, om in een nonnenklooster opgenomen te worden. De bedoelde burgemeesters, benevens de ambachtslieden en het volk, samen meer dan 1.500 mensen, gingen in plechtige optocht naar de genoemde kerk, en brachten Katharina als een bruid naar het

² Uitvoerig beschreven in *De Martelaarsspiegel* van Th.J. van Braght

³ Zuid-Franse stad in gebied van Langedoc

nonnenklooster, en lieten haar in een cel opsluiten, terwijl ieder naar huis terug keerde.

Omtrent 2 uur des namiddags op de 21e Oktober van het jaar 1417, plaatste Raymond Cabasse, leraar in de heilige Schrift, Predikmonnik, Vicarius der kettermeesters, zich op de rechter stoel in het Hoofdstuk bij het raadhuis te Montpellier, in tegenwoordigheid van de bisschop van Maguelonne, de luitenant des stadhouders, van de vier orden en van het gehele volk, die het plein voor het raadhuis hadden ingenomen.

Daar werd de genoemde Katharina Saube, die op haar verlangen in het nonnenklooster was opgenomen, volgens zijn uitspraak in het openbaar voor een ketterse verklaard en veroordeeld, omdat zij vele veroordelenswaardige dwalingen tegen het katholieke geloof had verbreid, te weten: dat alleen die mannen en vrouwen tot de katholieke kerk behoren, die het leven van de Apostelen navolgen; verder, dat zij de hostie, die door de priester gezegend was, niet wilde aanbidden, omdat zij niet geloofde, dat het lichaam van Christus daarin tegenwoordig was; vervolgens dat het niet nodig was aan de priester te biechten, maar dat het voldoende was wanneer men aan God zijn zonden beleet; dat het even goed was, aan een vroom lid van de gemeente als aan een kapelaan of priester te biechten; dat er na dit leven geen vagevuur was, enz.

Nog vier andere artikelen stonden in het stadsboek geschreven, waarmee Katharina beschuldigd werd.

Deze luidde aldus:

1. Dat er nooit een ware paus, kardinaal, bisschop of priester is geweest, nadat de verkiezing van de paus niet meer door buitengewone werken des geloofs bevestigd is.
2. Dat de goddeloze priesters en kapelannen het lichaam van Christus niet kunnen heiligen. ofschoon zij de sacramentele woorden daarover uitspreken.
3. Dat de doop, die door een goddelozen priester wordt bediend, ter zaligheid niets baat.
4. Dat de kinderen, na de doop, voor zij geloven kunnen sterven, niet zalig worden (aangezien zij niets van weten) dan alleen door het geloof van hun peters, meters, ouders of vrienden.

Hij de vier laatste artikelen schijnt het, dat haar tegenpartij niet ter goeder trouw gehandeld heeft, of dat zij in alles geen volkomen kennis had van de christelijke godsdienst.

Nadat het genoemde vonnis was gelezen, gaf meester Raymond Katharina aan de rechter over, terwijl het volk bad, dat hij haar genadig wilde behandelen; maar de rechter volvoerde het uitgesproken vonnis op dezelfde dag.

Zo werd dan Katharina naar de galg te Montpellier gevoerd, en daar als een ketterse verbrand. Toen er velen waren, die zeiden, dat zij weer rechtelijk gedood was, hield de bisschop van Maguelonne, nadat hij voor de raad de mis bediend had, een predicatie betreffende genoemde Katharina, waarin hij de ontevredenheid van het volk met vele en scherpe woorden op hevige wijze bestrafte.

Door de strijd en het martelaarschap van deze vrouw werden vele eenvoudige lieden bewogen, om ook in die tijd van grote duisternis de waarheid wat naarstiger te onderzoeken.

3. Evert Bolt en een priester

JAAR 1525

Evert Bolt, een schippersknecht uit de Mark, niet ver van Rappersweil, aan het meer van Zürich gelegen, werd, toen hij op zekere tijd iets tegen de roomse mis had gezegd, en met hem **een mispriester**, die mede uit het Evangelie tegen de mis het een en ander had onderwezen en gezegd, naar de hoofdstad Schwytz gevoerd en daar levend verbrand.

In weerwil echter van de pijnigingen bleven zij beiden volstandig, en riepen Jezus Christus, het enig volkomen zoenoffer van al onze zonden, met ernst aan, hetgeen hij vele goedhartige lieden stof tot ernstig nadenken gaf. Dit geschiedde in het jaar 1525.

4. Louwijs (Louis) Courtet

JAAR 1539.

Louwijs Courtet, beroemd advocaat in het graafschap Genève, in Savoye, kreeg in die tijd grote lust in het Evangelie, dat te Genève werd gepredikt.

Hij was geboren in een dorp, Vouvrey genaamd, in het ambt van Chaumont, in het bovenbedoelde graafschap Genève, waar hij tot schout was aangesteld. Aangezien hij om enige zaken dikwerf te Genève zijn moest, kwam hij daar tot kennis der goddelijke waarheid, die bij hem niet leeg of onvruchtbaar was, omdat hij daardoor niet alleen zijn leven beterde, maar ook zijn huisgezin en andere goede vrienden de ontvangen schat deelachtig maakte.

Aangezien echter de wereld zulk een liefelijke reuk niet verdragen kon, bleef hij ook niet lang onvervolgd, maar behoorde spoedig tot hen, die zulk een groten en kostelijke schat de mensen voordragen.

Hij werd daarop op bevel van vrouw Charlotte van Orleans, weduwe van Filippus van Savoye, de hertog van Nemours en graaf van Genève, die destijds als voogdes van haar zoon Jakobus, het bestuur over het land van Genève had, en heerschappij voerde over Fossigny, gevangen genomen.

Mr. Claudius David, die toen rechter over het land was, en voor een voornaam rechtsgeleerde wordt gehouden, en later in krankzinnigheid is gestorven, stelde een aanklacht tegen hem in, en toen hij hoorde, dat hij standvastig bleef, veroordeelde hij hem tot de brandstapel.

Op de dag der uitvoering van het vonnis, de 19e April 1539, sterkte God Zijn dienaar, nadat deze uit de toren Annessi naar de strafplaats Mussière genaamd was geleid, om verbrand te worden, derwijze, dat hij hen, die hem ter dood brachten, ernstig uit Gods Woord vermaande. Toen de beul het hout aanstak, en het volk, volgens het algemeen gebruik, "Misericorde" uitriep, waarmee zij wilden zeggen: God zij genadig," zei Courtet met luide stem: "Lieve vrienden, bekommert u niet over mij; ik ben zeer getroost in de Heere."

Aldus nam hij, te midden der pijnigingen van het vuur, afscheid uit dit leven, en had een zalig einde.

5. Faninus, van Faventia (Fanino Faenza; overl. 18-2-1550)

JAAR 1550

Faninus, uit een stad in Italië, Faventia genaamd, had in zijn jeugd geen kennis aan de Goddelijke waarheid, doch later heeft hij de Heilige Schrift met allen ijver gelezen, voorzover die in het Italiaans was overgezet, wel wetende, dat de kracht des eeuwige,

almachtige Gods niet gebonden was aan een bepaalde taal, als Hij de mens Zijn Goddelijke wil en Zijn kennis wil openbaren, zo heeft hij zich beholpen met zijn gewone taal en daarin zeer naarstig de Goddelijke Schrift onderzocht.

Nadat hij dit gedurende lange tijd had gedaan en de zoete vrucht der Godzaligheid had gesmaakt, wilde hij uit dankbaarheid aan God, de schat, hem gegeven en toebetrouwd, niet voor zichzelf alleen behouden, maar die aan zijn broeders deelachtig maken, want hij wist maar al te goed, dat het de mens niet betaamt, als God hem door Zijn Geest heeft verlicht en de kennis van Zijn wil geopenbaard, die zo kostelijke en dierbare waarheid verholten te houden en te begraven.

Zo is hij begonnen deze kennis van het Evangelie van onze Heere Jezus Christus in verscheidene plaatsen te openbaren en te verbreiden. Niet dat hij zijn gevoel openlijk aan een ieder bekend maakte, maar het dacht hem genoeg, als hij iemands lust daartoe kon opwekken.

Maar, daar de dienaren van de paus zijn voornemen gewaar werden, hebben ze met alle ijver getracht om Faninus gevangen te nemen, zoals dan ook geschied is.

Toen hij daar in de kerker lag, werd hij door bidden en smeken van zijn vrouw, kinderen en vrienden zo ver vervoerd, dat hij de leer en de waarheid van het heilig evangelie verloochende, en dientengevolge uit de kerker is vrijgelaten.

Maar, nadat hij uit de gevangenis was verlost, werd hij zo beroerd en weemoedig van hart, dat hij tot algehele wanhoop scheen te zullen vervallen. En voorzeker, ware hij niet door de alvermogende hand Gods behouden, en door zijn overvloedige barmhartigheid bewaard, dan zou hij tot de verschrikkelijkste wanhoop vervallen en daarin bezweken zijn. Want hij wist zeer goed, dat hij Jezus Christus, Die Hij tevoren met alle macht had aangegrepen, en met goede vrucht des Geestes had beleden, nu meinedig en onwaardig had verworpen, opdat hij in dit leven bij zijn huisvrouw en kinderen zou mogen blijven, en daarmee had getoond, dat hij de zijn liever had dan de ere en liefde des Zoons Gods. Zijn geweten plaagde hem zozeer, dat hij dag noch nacht rusten kon.

Hij begon dan ook zijn zware zonden bitterlijk te bewenen, omdat hij Jezus Christus de Heere der heerlijkheid, Die voor hem was gestorven, en Zijn Heilig Woord, zo schandelijk verloochend had. Hij sleet zijn leven dan ook zo droefgeestig, dat niemand hem na die tijd vrolijk heeft gezien, totdat hij tijd en gelegenheid vond om met moed zijn arbeid en dienst de Heere getrouwelijker te bewijzen, dan hij tevoren gedaan had.

Als hij nu moed had gevat om de zaak der waarheid, welke hij had verzaakt, met een vroom gemoed wederom aan te vatten, en alle vrees voor gevaar had overwonnen, is hij begonnen de Romagna, waarin Faventia gelegen is, te doorreizen, en verkondigde met zulke kracht en vuur in de steden het Evangelie, dat allen, die het hoorden, zich zeer verwonderden. Kwam hij in plaatsen of steden, waar men niet gewoon was het Woord Gods openlijk te horen, dan ging hij tot afzonderlijke mensen, opdat hij weten zou, wie er geschikt was de leer van het Evangelie te vatten, die hij dan ook met grote naarstigheid poogde te brengen tot de kennis van de wil van God en van hun eigen zaligheid.

In het onderwijzen der mensen had hij de gewoonte, zei hij, eerst hun goddeloze meningen en dwalingen uit hun hart te verbannen, waarin zij verstrikt waren, opdat zij de boosheid, waarin zij tot dusver verkeerd hadden, zouden bekennen en gevoelen; daarna bracht hij hen tot een beter leven en gevoelen en onderwees hen in dier voege, dat zij naderhand tot meerder kennis der waarheid kwamen. Hij achtte het zeer veel, als hij bij het verlaten ener plaats twee of drie in de goddelijke leer wel onderwezen had, opdat een iegelijk hunner ook anderen leren en onderwijzen konden, en als zij dit deden zou der gelovigen getal zeer toenemen.

Terwijl Faninus aldus arbeidde, werd hij weer gevangen genomen in een plaats, Bagnacanallo genaamd. Toen hij daar veroordeeld was, om verbrand te worden, begon hij te lachen, zeggende, dat zijn uur nog niet was gekomen, maar dat dit slechts de aanvang was zijner onderwijzing, om anderen des te beter te helpen; en dit is ook bewezen de waarheid te zijn, want terstond daarna werd hij naar Ferrara gevoerd, waar vele gelovige mensen door zijn godvruchtige vermaningen geen kleine troost ontvingen, in de vrees Gods en de waarachtige godsdienst geleerd, en in de genade des Heeren meer en meer zijn versterkt geworden.

Maar de paus, vrezende dat zijn bedoelingen aan het licht zouden komen beval, dat men Faninus in een sterke en enge gevangenis zou sluiten. Zo was hij zestien maanden in het binnenste van het slot opgesloten, waar hij zware pijnigingen heeft ondergaan, en hij zou nog meer geleden hebben, als de Jakobijner monniken hem in hun macht hadden kunnen krijgen. En, ofschoon zij zijn gevangenschap gedurig verzwaarden en veranderden, en hem in vuile hokken opsloten, is hij toch niet van gezindheid veranderd, maar steeds volhardend en standvastig gebleven in zijn geloof in Jezus Christus.

Soms was hij met anderen in een kerker, soms alleen, maar onder alles was hij tevreden; was hij alleen, dan schreef hij iets, waar hij anderen door stichten kon; was hij met anderen, zo leerde en vermaande hij hen tot alle godzaligheid. Ten laatste was hij samen in een kerker met velen die hoofden en aanvoerders waren van de oproermakers, die Italië dikwijls in geschil en tweedracht brachten, door wie deze godvruchtige man dikwijls is bespot geworden. Want dit gespuis dacht slechts, als hij zo sprak, dat hij droefgeestig van aard was en niet wel bij zijn verstand, en, als waren zij verstandige lieden, begonnen zij hem te vermanen, zeggende, dat men zulke gedachten behoorde af te leggen en met de mensen in vrijheid leven; dat men zichzelf daarmee niet behoorde te kwellen, maar die zaken moest laten rusten, tot er door het algemeen concilie over beslist was.

Faninus, als een zedig en liefderijk mens, bedankte hen voor de zorgvuldigheid ten opzichte van hem; maar, bewees hun tegelijk, dat de leer, die hij standvastig voorstond, uit geen menselijke hersenschimmen of dromerijen ontstaan was, maar dat zij was de zuivere waarheid Gods, geopenbaard in het Woord en Evangelie van Jezus Christus, in deze tijd wederom aan het licht gebracht; dat hij ver af was deze waarheid te willen verlaten en de leugens der mensen aan te hangen.

En omdat hij een christen was, gebruikte hij de volkomen vrijheid, want, zei hij, in welke plaats wij ons ook bevinden, zijn wij in de gevangenis naar het lichaam en de zonde, maar naar de ziel genieten wij evenwel de heerlijkste vrijheid. Wat het concilie betreft, zo verwachtte hij geen ander besluit dan dat wij in het Evangelie lezen; want toen Jezus Christus de blijde boodschap en zaligheid op aarde bracht, gaf Hij geen ander concilie of bevel, maar heeft het met zijn dood bevestigd, waarom men geen andere bevestiging of versterking van concilie nodig heeft.

Met dergelijke redenen bracht hij hen zozeer aan het wankelen, dat hij hen tot een beter leven bracht, en zij zich zeer over hem verwonderden, en hem als een heilige man beschouwden. Toen hij dit bemerkte, sprak hij hen dus aan: "Mijn lieve broeders, ik belijd zelf een ellendig en zondig mens te zijn; maar door het geloof, waardoor ik de genade onzes Heeren Jezus Christus deelachtig ben, worden mij al mijn zonden vergeven, gelijk die ook u zullen vergeven worden, zo gij de zekere getuigenis van het evangelie van de genade Gods vast gelooft."

Daar waren ook nog andere gevangenen, die wat zachter en eerlijker leven gewoon waren, aan welke het harde en benauwde lot des kerkers en de ongewoonte zeer bang en pijnlijk viel; maar in de tijd dat Faninus in de gevangenis was, waren zij

zo verheugd, dat zij de ongewone benauwdheid niet gevoelden, hun gevangenschap hun niet zo zwaar viel, en zij niet zo sterk naar hun verlossing reikhalsden, maar zich in zulk een gevangenschap leerden verblijden, waardoor zij tot grotere vrijheid geraakten dan ze ooit tevoren hadden genoten.

Toen de ouders van Faninus vernamen, hoe het met hem gesteld was, begrepen zij maar al te duidelijk, dat hij in groot levensgevaar verkeerde. Daarom kwamen tot hem zijn huisvrouw en zijn zuster wenende, omdat zij zozeer verlaten waren. Het was een hartroerend toneel, om te zien, hoe deze twee vrouwen hem met vele tranen baden en vermaanden, dat hij, als hij al geen acht op zichzelf hebben wilde dan toch acht wilde nemen op zijn kinderen om voor hen te zorgen.

En, hoewel dit zijn hart diep schokte en roerde, heeft hij met verwonderlijke en mannelijke kracht van het geloof deze verzoeking weerstaan, zodat allen, die het hoorden en zagen, zich verbaasden. "Mijn Heer en Meester," zei hij, "heeft mij niet geboden, dat ik Hem zal verloochenen, om mijn huisgezin voor te staan. Laat het u genoeg zijn, dat ik om uwentwil eenmaal tot ontrouw ben vervallen, zoals gij ook zeer wel weet; doch ik zou tot zulk een schandelijke val niet gekomen zijn, indien ik zulk een grote kennis had gehad, als Hij mij na de val heeft geschonken. Ik bid u daarom, gaat naar huis in vrede, want ik weet voorzeker, dat God mij tot deze dag, in Zijn dienst heeft gebruikt. Nu is mijn einde naderende, dat ik uit dit leven tot Hem gaan zal. Toen gingen de vrouwen heen onder veel zuchten en geweën, maar zijn hart bleef ongeschokt in deze wonderlijke vroomheid standvastig volharden.

Maar na de dood van paus Paulus, zond zijn opvolger, Julius de derde, brieven met het bevel om hem te doden. Daarop werd een dienaar der overheid tot hem gezonden, om hem aan te zeggen, dat hij des avonds naar de gewone gevangenis zou vervoerd worden, omdat hij ter dood veroordeeld was en sterven moest. Toen omhelsde Faninus de dienaar, die hem de dood aankondigde, kuste hem zeer hartelijk, en dankte hem voor zo blijde en aangename boodschap. "De dood," zei hij, "lieve broeder, die gij mij aankondigt, onderga ik van hart graag, om mijns Heeren en Zaligmakers Jezus Christus wil, die Zijn eigen leven niet heeft gespaard, om mij van de dood te verlossen."

Daarop hield hij een treffende aanspraak over het eeuwige leven en de eeuwige zaligheid voor degenen, die daarbij tegenwoordig waren. Onder deze vroeg hem een, in welke toestand hij nu zijn kinderen achterliet en wie hun na zijn dood tot beschermer en bewaarder zijn zou? "Ik bid u, lieve Faninus," zei hij tot hem, "dat gij u over uw kleine kinderkens, en over uw huisvrouw, die gij zozeer bemint, wilt ontfermen."

"Ik heb die," zei Faninus "aan een goede Voogd en Beschermer aanbevolen, in wiens trouwe bewaring en toezicht zij altijd zijn zullen."

"Wie is dat?" vroeg deze.

"De Heere Jezus Christus," antwoordde Faninus, "de allergetrouwste Voogd en Bewaarder."

Bij zijn vertrek uit die plaats werd hij aan de wereldlijke overheid overgeleverd, en daarna aan een kist van de strafrechter gebonden. Toen hij nu in een kamer gesloten was, bevestigde men zijn voeten in boeien, alleen aan zijn handen de vrijheid latende, overigens was hij aan zijn gehele lichaam gekluisterd. Intussen mocht niemand uit de stad bij hem komen, dan alleen van het huis en de dienaars van de strafrechter, of degenen, die bij hem wat vermochten. Allen, die tot hem mochten komen, en dit waren er velen, zeiden, dat hij van de duivel was bezeten, en dat hij door diens kracht also kon spreken, want zo oordelen de verblinde wereldse mensen over de waarheid Gods; maar toen zij zijn grote kloekmoedigheid en standvastigheid

zagen en zijn zachtmoedigheid en gerustheid van het hart tegenover de vervaarnissen en afgrijselijkheden des doods, over niets sprekende dan over het Woord Gods, brandende in ijver des goddelijke Geestes, begonnen zij, even als de anderen, op hem te zien en aandachtig naar hem te luisteren.

Als zij hem zo aangenaam en overtuigend hoorden spreken, konden de vrouwen der raadsheren zich niet van tranen onthouden, ja de scherprechter zelf, die hem van het leven moest beroven, was bewogen. Faninus zei tot hen: "Mijn broeders, God zij met u. Bent u hier gekomen om u met mij te verblijden, dat ik uit deze wereld naar de hemel ga tot de Heere mijn God?" En zijn ogen opslaande bad hij met zoveel aandrang, alsof een vuur des ijvers in hem brandde. Na dit gebed was hij zo opgewekt en vrolijk van hart en aangezicht, dat ieder hem begeerde te zien en bij hem te zijn, zo zelfs dat degenen, die tot hem kwamen om hem moed in te spreken, zelf van hem vertroost werden.

Een zekere notaris vermaande hem om te herroepen, wat hij geleerd had, want dat het de wil van de paus niet was, hem te doen sterven.

Faninus antwoordde lachende, wanneer hij iets dat vals of kwaad was had geleerd, dan zou hij licht door straf overwonnen worden; maar dat de waarheid zo krachtig is, dat zij door geweld niet kan worden onderdrukt. Ook begeerde hij niet verlost te worden, als daardoor de waarheid zou verduisterd of uitgeblust worden.

Maar de notaris daar latende, omdat het niet veel te beduiden had, wat hij voorbracht, begon hij de Heilige Schrift te verklaren, altijd uit het hoofd, de tekst in het Latijn aanhalende, zonder zich daarin te vergissen, tot grote verbazing van zijn hoorders, die wel wisten, dat hij daarin niet zeer geoefend was, waaruit zij besloten dat hij door de Geest Gods sprak. Vooral sprak hij over die plaatsen, welke handelden over de rechtvaardigmaking, de Voorzienigheid Gods en de andere hoofdwaarheden van het geloof.

In geheel zijn wijze van doen straalde vrolijkheid en blijdschap door en hij scheen zich bovenmate te verheugen. Een der omstanders vroeg hem, hoe het kwam, dat hij zo vol vreugde en blijdschap was, daar toch de Zaligmaker zeer bedroefd was, en, in zware strijd Zijns harten, bloed en water had gezweet, Zijn Vader biddende, dat Hij niet zou sterven.

Faninus antwoordde: "De Heere Jezus Christus heeft, hoewel Hij zelf geen zonde gedaan heeft, het oordeel Gods genoeg gedaan, door al onze krankheden op zich te nemen, en alle smart en straf daarvoor te dragen, die wij voor onze zonden schuldig waren te lijden, daarom heeft Hij in de hof en aan het kruis de smarten des doods en de angsten der hel gedragen. Maar ik, die door het geloof de zegen van Jezus Christus bezit, wordt daardoor boven mate met blijdschap vervuld, omdat ik door de dood het eeuwig zalig en onvergankelijk leven zal beërven."

Faninus aldus getroost en bemoedigd werd drie uren voordat de dag aanbrak, naar de straat gevoerd, waar hij sterven moest, opdat het volk niet horen zou, wat jij voor zijn dood zou zeggen.

Men bracht tot hem een kruis, zoals men bij misdadigers gewoonlijk doet. Toen hij het zag, zei hij "Meent gij, dat gij de gedachtenis des Heeren Jezus Christus, Die in de hemel leeft en regeert, maar door dit stuk hout kunt verlevendigen dan ik die in mijn hart gedrukt heb?" En, vallende op de knieën, bad hij de Heere vurig, dat Hij de verstokte en verblinde harten dergenen, die er bij tegenwoordig waren, wilde verlichten.

Daarna zelf zich naar de paal begevende, met de strop om de hals, beval hij zijn ziel aan God zijn hemelse Vader, en zo werd hij geworpd en daar verbrand in het jaar onzes Heeren 1550.

6. Dominicus van Basana (Della Casa Bianca, Lutheriaan van Domenico. Onthoofd 20 februari, 1550.)

JAAR 1550

Niet lang daarna, in hetzelfde jaar en dezelfde maand als dit te Ferrara geschiedde, handelde men op gelijke wijze te Piacenza, want de slang moet het zaad der vrouw in de verzenen wonden, en zijn leden kruisigen tot de jongste dag.

Dominicus a Domo Alba, een burger van de stad Basana, in het Venetiaanse, had in het vorig jaar Karel de vijfde tegen de Duitsers gediend, en te die tijde het Evangelie van Jezus Christus in Duitsland omhelsd. Hij verliet daarop spoedig de krijgsmacht, legde de wereldlijke wapenen af, en nam de geestelijke aan, en werd alzo van een wereldlijk krijgsman een krijgsknecht van Jezus Christus, en wendde alles aan, wat in zijn vermogen was, wat hem in de leer van het evangelie kon stichten.

Zo is hij in korte tijd zeer toegenomen in de kennis van Jezus Christus, zodat hij zeer vele vruchten gedragen heeft, zowel in het leren als in het vermanen.

In het jaar vijftienhonderd vijftig is hij eerst naar Napels gereisd, om daar het Woord Gods te verkondigen, en de list en het bedrog van de antichrist aan het daglicht te brengen. Ditzelfde deed hij ook in vele steden en dorpen van Italië. Ten laatste kwam hij te Piacenza en begon daar zeer vrijmoedig in het openbaar op de markt te prediken, sprekende vooral van de oorbiecht, het vagevuur, de aflaten en andere dwalingen der roomse kerk onder groten toeloop van een menigte volks, dat hem met grote belangstelling hoorde.

Des anderen daags daaraan sprak hij weer op dezelfde plaats van het zaligmakend geloof in deszelfs kracht en werking, ook van de goede werken en van de mis, belovende de volgende dag nog breder daarover te handelen, en de antichrist in al zijn kleuren te tekenen. Als hij nu die dag zich bereidde om te prediken, kon de duivel het niet langer dulden, dat op deze wijze de veelvuldige afgoderij en zijn opperste dienaar aan de kaak gesteld zouden worden; daarom verwekte hij sommigen van zijn dienaren en werktuigen, die zulks verhinderden, want, terwijl hij bezig was met prediken, kwam de oppermarktmeester, sprak hem aan, gebood hem af te komen, waarop hij zijn dienaars beval hem aan te grijpen en in de gevangenis te werpen.

Dominicus was weltevreden, zeggende, dat hij alles doen wilde, wat hij van hem begeerde, en gewillig heengaan, waar hij het wenste. "Het verwonderde mij in grote mate," zei hij, "dat de duivel dit zo lang kon lijden, en mij zo onverhinderd heeft laten prediken."

Hem werd door de vicaris des bisschops in het Latijn gevraagd, of hij een priester was, en van wie hij de macht ontvangen had om openlijk te prediken. Dominicus antwoordde hem in het Italiaans, zeggende, dat hij geen Latijn verstond. Hij was geen Rooms priester, maar een priester van Jezus Christus door wie hij ook, als van de hoogste en opperste bisschop, tot het predikambt beroepen en gewijd was.

Voorts werd hem gevraagd, of hij al hetgeen hij tegen de Roomse kerk gepredikt had, herroepen wilde, of dat hij het voor goed hield en daarbij blijven wilde, met de bedreiging, als hij niet wilde herroepen, dat hij de dood zou moeten sterven.

Dominicus antwoordde hierop getroost en onverschrokken, dat hij al hetgeen hij geleerd had voor gewis, recht en waarachtig erkende, dat hij ook, om die waarheid voor te staan, bereid was te sterven en dezelve met zijn bloed te verzegelen; dat hij,

wel ver van zulk een dood te ontduiken, Gode veelmeer daarvoor dankte, dat Hij hem waardig, keurde tot Zijn eer de dood te lijden.

Men wierp hem daarop in de gevangenis, waar hem de monniken vermaanden zijn predikatie openlijk op de markt te herroepen in tegenwoordigheid van al het volk; maar hij weigerde dit beslist en bekende ongedwongen, dat hij liever tienmaal wilde sterven, dan van de Heere Jezus Christus afvallen of Hem verloochenen.

De dag daaraan bracht men hem naar de markt, waar men hem zou ophangen en worgen. En toen men hem vele roomse kunstenaars en dwaasheden voorhield, wendde hij zich daarvan af, en bad uit de grond zijns harten tot God, dat Hij zijn moordenaars en allen, die aan zijn dood schuldig waren, wilde vergeven al wat zij hem aandeden, omdat zij in hun onwetendheid zich aan hem bezondigden.

En zo ging hij met grote vreugde en hartelijk verlangen de Heere Jezus Christus in deze kostelijke dood te gemoed, in de leeftijd van bijna dertig jaren, in het jaar 1550.

7. Johannes Godeau en Gabriël Beraudin (Jean Godeau en Gabriel Beraudin)

[JAAR 1550

Johannes Godeau, te Chinod in Touraine geboren, en Gabriël Beraudin, van Lodunen, die te Genève bij de gemeente Gods woonden, werden te Chaffiberar gevangen genomen, omdat zij een priester, die in zijn predikatie de naam van God had gelasterd, bestraffen en vriendelijk vermaanden.

Johannes Godeau werd het eerst in dezelfde stad, waar hij de Evangelische leer onbevlekt en met kracht beleden en beschermd had, verbrand, en wel in de maand April van het jaar 1550.

Beraudin was aanvankelijk bij het nadenken over de gruwelijke dood een weinig wankelmoedig; maar later na de dood, die Johannes onderging, werd hij in de belijdenis der waarheid derwijze bemoedigd en versterkt, dat hij binnen weinige dagen op dezelfde wijze ter dood gebracht werd. Bij die dood betoonde hij zich zo vroom, dat de vijanden der waarheid zijn tong lieten uitsnijden, opdat hij niet meer spreken zou. Doch, bijgestaan door de kracht des Geestes, begaf hem de spraak niet, en sprak hij bij voortdurend zo goed, dat men hem geschikt kon verstaan.

Toen de rechter, die hem ter dood bracht, dit hoorde, bestrafte hij de beul, alsof deze de tong niet goed had uit gesneden. De beul antwoordde hem zeer scherp en luid, zodat velen het hoorden, dat het in zijn macht niet stond hem het spreken te beletten.

Deze beiden hebben zeer vele onwetende mensen tot de kennis van de Goddelijke waarheid gebracht, vooral door hun grote standvastigheid van het geloof, die hun door Gods genade gegeven was, en welke zij tot hun laatste ademtucht bewezen.

Alzo hebben deze vrome martelaars het geloof, dat zij te Genève in de gemeente Gods onderwezen hadden, zeer vroom beleden en met hun bloed bezegeld, in het jaar 1550.

8. Johannes Mollius en een Perugiaanse wever

(Giovanni Moglio en Tisserando da Perugia, Lutheriaan. 5 September, 1554)

JAAR 1553

Johannes Mollius, in de stad Montheini genaamd in Italië geboren, was een Minderbroeder, en een zeer geleerd man. In Italië had hij gedurende enige jaren het

Evangelie zuiver gepredikt, met zulk een vlijt en onder zulk een toeloop van volk, dat zijn roem door geheel Italië weerklonk.

De stadhouder van Ravenna, waar Mollius toen was, en de gezanten van de paus werd bevel gegeven, hem gevangen te nemen, en onder gewapend geleide naar Rome over te brengen, wat spoedig daarop plaats had. Toen hij te Rome was aangekomen, wierp men hem terstond in een afschuwelijke gevangenis van de toren Rome, waar hij enige maanden vertoefde. Intussen deden de dienaren van de paus en de kettermeesters hun uiterste best om Mollius van de zuivere leer van Jezus Christus en de heilige apostelen af te trekken; maar de almachtige God bewaarde hem, en het niet toe, dat zijn voeten struikelden. Toen zij zagen, dat zij hem op generlei wijze konden bewegen, besloot men eindelijk, hem niet langer te laten leven en hem te doden.

Op de September van het jaar na de geboorte van Christus 1553, bracht men hem *en vele anderen, die om de Evangelische waarheid gevangen zaten*, in de tempel St. Maria de Minerva genaamd, opdat zij allen daar alles openlijk zouden herroepen, anders zouden zij levend verbrand worden. Daar werd een hoog stelling gemaakt, dat met stoelen was bezet, welke met gouden en kostbare kleden werden overdekt, en waarop zes kardinalen en enige bisschoppen als rechters plaats namen. Vervolgens werden de gevangenen voorgebracht, ieder hunner met een brandende kaars in de hand.

Door grote misnoedigheid en uit vrees voor de dood herriepen allen hun gevoelens, uitgenomen Johannes Mollius en een Perugiaanse wever.

Toen de beurt tot herroepen aan **Mollius** kwam, verzocht hij hem te vergunnen openlijk te mogen spreken, wat men hem toestond. Hij begon een rede te houden, waarin hij met ernstige en roerende woorden verhaalde en versterkte, wat hij aangaande de artikelen waarin hij als ketter beschuldigd was, had onderwezen; zoals van de erfzonde, van de rechtvaardigmaking, van het geloof en de goede werken, van de eeuwige voorzienigheid en de wil van God, van de genade en verdiensten, van de kerk en Christus haar hoofd, van de verering, aanroeping en aanbidding der heiligen, van het vagevuur, van de aflaten, van het kloosterleven, van het huwelijk der priesters, van de vrije wil, van de sacramenten, van de oorbiecht, van de mis, enz.

Eindelijk deelde hij mee, hoe hij over de paus en het gehele pausdom dacht, als, om het beknopt samen te vatten, dat de paus geen nakomeling of erfgenaam van de apostel Petrus en ook geen stedehouder van Christus, veel minder het hoofd der christelijke kerk is, maar veeleer van de antichrist en van de vervloekte rijksoverste van de antichrist, die niet door het Apostolische, maar veel meer door het moorddadige recht zich het rijk, zulk een macht en tirannie heeft toegeëigend.

Vervolgens wendde hij zich tot de daar zittende kardinalen en bisschoppen, en zei: "Gij kardinalen en bisschoppen, wanneer ik wist, dat gij zulk een macht en waardigheid, die toch voor God en Zijn heilige Engelen gruwelen zijn, op rechtmatige wijze, zoals door een kloek verstand en eerlijke daden, en niet uit blinde eergierigheid en bozen moedwil, verkregen had, zou ik hierover moeten zwijgen; maar, aangezien ik zie en weet, dat bij u geen orde, geen tucht, geen eerbaarheid, geen deugd, ja in het geheel geen verstand worden geacht, heb ik reden wat scherper tegen u te spreken, en mij tegen uw kerk, die God niet toekomt, maar de helse duivel, die de ware kerk van Babylon is, te vertoornen. Ieder ziet en erkent uw leer en vals aangematigd gezag, zodat het niet nodig is dit uitvoeriger uiteen te zetten. Want, voorzeker, wanneer uw macht waarlijk Apostolisch was, zoals gij toch op valse wijze de gehele wereld zoekt wijs te maken, en met woorden, geld en geweld wilt opdringen, dan zou toch zonder enige twijfel uw leer en uw leven aan de leer en het leven van de Apostelen enigermate behoren gelijkvormig te zijn. Aangezien er nu geen lid van dit

Babylonische lichaam, en ook niets van uw leven wordt aanschouwd dat niet met grote schande, leugen en onwaarheid is bevlekt, wat kan ik anders denken of geloven dan dat zulk een kerk een waar roversnest en een moordkuil is? Uw leer, wat is zij anders dan een opgeraapte droom van enige verleiders, valse en geveinsde mensen? Uw leven is bekend en ieder weet goed, welke lichtvaardige en bedrieglijke tongen gij hebt; hoe bloeddorstig en vol roof uw handen zijn; hoe onverzadigd en vraatzuchtig uw halzen zich buigen. Alles toch tracht gij tot u te schrapen, ja met schande, moedwil en ontucht alles te vervullen; en, wat nog het ergste is, gij dorst ook naar het bloed der christenen. In één woord, uw leven is vol schande, onreinheid, lastering en dwaasheden. Wie kan u toch als nakomelingen der heilige Apostelen en Stedehouders van de Heere Christus honden en erkennen, daar gij toch leden en kinderen bent van de goddelozen antichrist, ja van de duivel? Alleronbeschaamdst veracht gij Christus en Zijn Woord; gij meent dat velen uw leer hoger zullen achten dan die van Christus en Zijn Woord. Gij gelooft ook niet, dat er een God in de hemel is; getrouwe dienaren van Christus vervolgt en doodt gij; gij verbreekt de geboden; gij ontrooft en ontsteelt de vrijheid aan de arme gewetens, en matigt op tirannische wijze alle macht van de dood en het leven, van tijdelijke en eeuwige welvaart u alleen aan, ja u alleen zeg ik u. Daarom, zo roep ik u op en daag u, gruwelijke tirannen en moordenaars, op de jongste dag voor de Rechterstoel van Jezus Christus, Die zich niet met grote titels en namen, noch door uw prachtige hoogmoedige en hovaardige kleding, noch met geld laat voldoen, noch door vrees, geweld of wapenen laat verschrikken. Daar zult gij, en moet gij ook tegen wil en dank rekenschap geven van uw geheel vorig leven. En tot een getuigenis van deze dingen, ziedaar, neemt uw kaars terug, die gij mij gegeven hebt."

En, toen hij dit gezegd had, wierp hij met de grootste ernst en onder indrukwekkende gebaren de brandende kaars midden onder hen.

Toen de, kardinalen en bisschoppen dit gehoord hadden, waren zij woedend, toornig en onverdraaglijk, schreeuwden en zeiden: "Weg met deze, voert hem weg!"

Aldus werden Johannes Mollius en de **Perugiaanse wever**, die zich ook zeer vroom in de belijdenis der evangelische waarheid gedroeg, en al wat Johannes Mollius had gesproken bevestigde, tot de vuurdood veroordeeld.

Nadat het vonnis over hen was uitgesproken, waren zij beiden onverschrokken en werden niet versaad.

Mollius hief zijn ogen hemelwaarts en riep: "Och Heere Jezus Christus, hoogste Priester en eeuwige Herder, niets aangenamers kan mij op aarde overkomen, dan dat ik mijn bloed om de belijdenis van Uw naam nu mag vergieten."

Op de 5de September werden deze beide mannen naar de plaats Campo de Flor gebracht, en wel met een vrolijk gelaat en een verblijd aangezicht, en betoonden zich goedsmoeds, niet anders dan de heilige Apostelen, toen zij voor de raad der schriftgeleerden en Farizeeën stonden.

De Perugiaanse wever werd eerst opgehangen. Toen hij naar de strafplaats ging, beval hij zich de barmhartige God aan, en bad *dat Hij het zijn vijanden wilde vergeven, omdat zij het onwetend deden.*

Intussen deed Mollius zijn gebed tot de Heere, en dankte Hem voor Zijn onuitsprekelijke genade, dat Hij hem met de kennis der waarheid verlicht, en nu tot een getuige van Zijn Evangelie uitverkoren had. Daarna werd hij insgelijks opgehangen en geworgd, terwijl de beul een vuur onder hen aanstak, waardoor zij beiden werden verbrand, en wel op de 5de September in het jaar 1553.

Onder het volk werd een verschillend oordeel over deze mannen geveld; sommigen waren met barmhartigheid over hen bewogen, weenden en zeiden, dat het grote zonde was zulke voortreffelijke en vrome mensen om te brengen. Anderen zeiden, dat zij hardnekkige en verstokte ketteren waren; weer anderen beweerden, dat men hen niet behoorde te doden, maar uit het land te bannen, "want," zeiden zij, "hun geloof is niet in onze macht, maar een werk en gave van God."

De een zei dit, de andere wat anders, zoals ook vroeger het oordeel over Christus was, toen de een hem een Profeet, een rechtvaardig mens noemde, terwijl de anderen zeiden, dat Hij een oproermaker en een verleider der mensen was.

9. George de Gese

JAAR 1559

George de Gese, geboortig van Milaan, in Italië, hield zich, toen hij tot jaren des onderscheids gekomen was, met zijdeweven bezig, en werd een kundig zijdeweaver. God schonk hem een goede vrouw en een aangenaam huisgezin.

Op zekere tijd kwam hij in nauwe kennis met zekere koopman in bombazijn en andere stoffen, die *Evangelist* heette, en te huis behoorde te Lucarno een kleine stad in Zwitserland. Met deze man overlegde hij dikwerf, of men in Zürich het bedrijf van zijdeweven niet zou kunnen invoeren, daar hij meende, dat dit bedrijf daar zeer goed zou slagen, aangezien Zürich een van de voornaamste steden van Zwitserland was. Zij keurden dit eindelijk beiden goed en trokken daarheen.

George nam een van zijn oudste dochters mee, opdat die de vrouwen en meisjes te Zürich leren zou de zijde te scheiden. Toen zij daar aankwamen, werden zij goed ontvangen, en begonnen met goede uitslag te werken, tot tevredenheid en genoegen van de heren en kooplieden daar.

In die tijd bevonden zich enige *Italianen van Lucarno te Zürich*, die belijdenis deden van de zuivere leer des Evangelies en hielden daar hun christelijke oefeningen in hun taal, zoals zij gewoon waren in de gemeente des Heeren te Zürich.

Toen George daar eerst kwam, wilde hij weten en zien, wat men in deze samenkomsten deed, en kort daarna begon hij lust te krijgen in de leer der waarheid, verblijdde zich met geheel zijn hart, en dankte de almachtige God, dat Hij hem de ogen des verstands geopend had, om de gekruisigde Jezus als zaligheid voor de uitverkorenen te kunnen aanmerken, en Hem door de ware prediking des heiligen Evangelies te mogen ontvangen. Aldus nam hij van dat uur met grote ijver de ware godsdienst aan.

Toen hij geruime tijd te Zürich gewoond had, was hij in tweestrijd, en wel wegens zijn huisgezin, dat hij te Milaan had achtergelaten, en hij was het met zichzelf niet eens, of hij naar Milaan zou gaan om dat te halen, of nog enigen tijd te Zürich te blijven. Terwijl hij daarover nog altijd nadacht, hoorde hij van de stad Genève spreken, en was van plan daarheen te reizen, teneinde de Italiaanse gemeente, die daar bestond, te bezoeken en zich daarbij aan te sluiten.

Toen hij met zijn dochter was aangekomen, en zeer vriendelijk ontvangen werd, richtte hij daar zijn molens en een fraaie winkel van zijde op, zodat het hem daar zeer goed ging naar de wereld. Maar nog veel meer nam hij toe in de kennis van het heilige Evangelie en de christelijke godsdienst, en wel met een bijzonder genoegen en vreugde zijner ziel, zodat hij de gave, die hij van de Heere ontvangen had, mededeelde aan andere *gelovige Italiaanse broeders, die reeds een goed gevestigde gemeente hadden*, welke gemeente van die lijd af tot heden, door de genade en gunst van Christus, in de stad Genève in stand gebleven is. George wilde graag zijn huisgezin in

deze geestelijke gaven doen delen, en vatte andermaal het plan op, om naar Milaan te reizen, teneinde zijn oudste zoon met zich naar Genève te nemen.

Met ijver en spoed ondernam hij deze reis, maar vond zijn zoon niet, die met zijn oom naar Venetië was gereisd. George keerde daarom terstond terug, daar de overige leden van zijn huisgezin in die tijd nog niet gezind waren om hem te volgen.

Te Genève was een koopman, die grote handel dreef te Milaan, en deze nam, op het herhaald aandringen van George, op zich zijn zoon mee te brengen, wat hij ook naar behoren deed.

Daarna verkeerde hij in grote moeilijkheid, want, op last van de kardinaal Berromeo⁴, werd hij een geheel jaar gevangen gehouden, doch eindelijk onder grote moeilijkheden en onkosten, uit zijn gevangenschap ontslagen.

(Toen deze zoon te Genève gekomen was, bleef hij daar tot het jaar 1607 met zijn zuster, die eerst gehuwd doch daarna weduwe was, en met een van zijn jongere broeders, uit wiens mond dit verhaal opgetekend is.)

George besloot eindelijk te beproeven, om ook de overige leden van zijn huisgezin naar Genève over te brengen, en, nadat hij daarover met enige verstandige lieden gesproken had, begaf hij zich op reis. Te Milaan gekomen, deed hij zijn best zijn vrouw te bewegen om mee te gaan naar Genève; maar zij bewilligde daarin niet, en zei, dat zij haar vaderstad niet wilde verlaten. Om haar man daar te houden, ging zij naar de kardinaal Berromeo, en verzocht hem in deze zaak naar haar verlangen te handelen. De kardinaal zond terstond de beambten van de rechtbank van het geloof naar het huis van George, om hem gevangen te nemen. Dit had plaats omtrent zes uur in de avond, op de 18de Juni, in het jaar onzes Heeren 1557.

Nadat de beambten in huis gekomen waren, zei een hunner: "George, mijn allerdoorluchtigste heer Berromeo wil u terstond eens spreken."

Zonder een woord daartegen in te brengen, deed George zijn mantel om, en ging terstond met hem mee. Toen de kardinaal hem zag, zond hij hem terstond naar de gevangenis, terwijl hem twee dagen daarna, in tegenwoordigheid van de geloofsrechter, werd gevraagd, waar hij zijn vrouw wilde heenbrengen.

George. "Naar de stad Genève."

De geloofsrechter. "Hoe hebt gij u alzo door de duivel laten verleiden, en uw godsdienst veranderd? Bent u nog niet tevreden uzelf te hebben bedorven? Wilt gij uw gehele huisgezin bederven, en met u in de eeuwige verdoemenis slepen?"

George. "Mijn bedoeling en de waarheid, mijnheer, is geheel anders, want ik heb een valse leer laten varen, en mij overgegeven aan de ware belijdenis van het Evangelie, waartoe ik mijn vrouw en mijn huisgezin ook graag zou brengen, zoals een getrouw huisvader schuldig is."

De geloofsrechter. "Waar hebt gij gewoond gedurende de geruime tijd, dat gij uit Milaan zijt geweest?"

George. "Eerst enige tijd te Zürich, daarna te Genève."

De geloofsrechter. "Wie zijn hier uw metgezellen, kent gij niemand van uw godsdienst te Milaan?"

George. "Ik heb geen metgezellen; en sedert mijn komst heb ik geen gemeenschap gehad dan met mijn huisgezin."

De geloofsrechter. "Welke boeken hebt gij naar hier meegebracht uit Genève?"

George. "Ik heb geen andere boeken meegebracht dan een catechismus, die ik aan mijn zoon gegeven heb."

De kardinaal. "Houdt gij de roomse godsdienst niet voor het ware katholieke geloof?"

⁴ Bisschop van Milaan

George. "God heeft mij de genade bewezen de waren katholieken en apostolische godsdienst te leren kennen, terwijl ik te Zürich en te Genève geweest ben."

De kardinaal. "Gij zijt een dwaas, die op uw eigen verstand vertrouwt."

George. "Ik ben niet dwaas, en ik vertrouw niet op mijn eigen verstand, aangezien, wat ik geleerd heb, goed is. God, Wiens genade ik ingeroepen heb, Die mijn stem verhoord heeft, en Wiens Woord en beloften ik naarstig overdacht heb, heeft mij bijgestaan en bestuurd, om alle verkeerde gevoelens te verwerpen, en de waarheid aan te nemen, welke ik nu in geen dele wil verloochenen."

Door deze woorden werd de kardinaal woedend, en zei tot hem: "Gij bent uitzinnig, de duivel drijft u. Gij wilt wijzer zijn dan wij allen samen en uw voorouders."

Daarna ondervroeg men hem naar de artikelen van het geloof, die bij de pausgezinden worden betwijfeld, waarop hij met grote standvastigheid antwoordde. Vervolgens zei de geloofsrechter: "Welaan, welaan, wij zullen hem mettertijd zijn dwalingen wel doen inzien."

Daarop werd hij naar een zeer duistere en diepe gevangenis geleid, onder een toren, waar het nooit licht was, en waar hij zich niet kon oprichten. Van tijd tot tijd haalde men hem er uit, om hem met listige woorden te kwellen, teneinde hem van zijn geloof te doen afvallen. Maar, niettegenstaande de schone beloften, bedreigingen, vreesaanjaging en de ergste onaangenaamheden van de kerker, bleef hij standvastig. Zij dachten die standvastigheid te verbreken, door hem in een akeliger kerker te sluiten dan te voren, waar zij hem achttien maanden opgesloten hielden, zonder dat ooit iemand een woord tegen hem mocht spreken. Daarna brachten zij hem in hoger, lichter, en ruimer gedeelte van de gevangenis, en dachten hem, door de vrees van weer in de vorige kerker te zullen worden geworpen, aan het twijfelen te brengen.

Intussen waren er andere gevangenen, die niet om de godsdienst maar wegens andere kwade handelingen gevangen zaten. Deze vonden een middel om uit de gevangenis te breken; maar, daar zij hun doel niet konden bereiken zonder de muur door te slaan van het vertrek waar George zat, hadden zij de vermetelheid om de muur te verbreken; en, toen zij dat gedaan hadden, wekten zij George op zich te beveiligen en ook te vluchten, wat hij ook deed. Dit gebeurde des middernachts, terwijl het zeer donker en koud was. George durfde niet naar zijn vrouw te gaan, en verliet daarom de stad, omtrent vijf mijlen van Milaan, waar zijn schoonbroeder woonde, en dacht daar veilig te zijn. Deze schoonbroeder ontving hem met grote vriendschap, doch zond terstond een zijner zonen naar de geloofsrechter, om hem te doen weten, dat zijn schoonbroeder die nacht daar gekomen was. Toen de geloofsrechter dit hoorde, was hij verschrikt, daar hij niet wist, hoe hij uit de gevangenis gekomen was.

Ogenblikkelijk zond hij zijn beambte en dienaren met deze jongeling mee, om hem gevangen te nemen, en weer naar Milaan te brengen, wat zij ook deden; want, voor de dag aanbrak, waren zij reeds voor de poort van het huis, waar zij George vonden, en brachten hem naar de gevangenis.

Hier vertoefde hij omtrent vijftien dagen en werd daarna veroordeeld om levend te worden verbrand. Hij hoorde dit vonnis met blijdschap aan zonder enig bewijs van droefheid. Hij was integendeel goedsmoeds, zodat hij zijn vrouw en kinderen wilde zien, voor hij ter dood zou worden gebracht, die hij allen met de grootste ijver vertroostte. De priesters en monniken zochten hem op allerlei wijze in zijn standvastigheid te doen wankelen, terwijl zij hem hun beelden en kruisen voorhielden. Maar als iemand, die gezind was alleen God Zijn Zaligmaker aan te roepen, hief hij zijn ogen naar de hemel, en bad op moedige wijze God, zijn almachtige Vader aan, wat deze dienaren van de antichrist van woede deed schuimbekken.

Toen hij op de plaats gekomen was, waar hij de Heere zijn leven in de vuurvlammen zou opofferen, ging hij zelf in de hut, die daar voor hem gereed gemaakt was, in welke hut een paal stond, waaraan hij werd vastgemaakt, en met een zwak vuur verbrand. Hier gaf hij een uitnemend bewijs van zijn geduld; want onder het aanroepen van de Naam onzes Heeren Jezus Christus, bleef hij volharden in het geloof tot het laatste ogenblik van zijn leven. Zijn lichaam werd slechts half verbrand, en bleef daar liggen, om de vogelen tot spijs te dienen.

In die tijd was er te Milaan een onderwijzer, die zeer begon over te hellen naar de christelijke gereformeerde godsdienst. Deze bekende later, dat George, toen hij naar de strafplaats geleid werd, hem oplettender had aangekeken dan een ander, waardoor de onderwijzer zich zo getroffen gevoelde, dat hij de volgende nacht als uit de stad werd gedreven, en zich aan een groot gevaar blootstelde, daar hij de moed had het lichaam van George te begraven, dat daar half verbrand was blijven liggen, om voor de dieren te worden geworpen.

Daarna begaf deze man zich naar de Italiaanse gemeente te Genève, waar hij zijn brood eerlijk verdiende, terwijl hij het hertogdom Milaan verliet. De Catechismus van George werd voor de dood van de vader in de tegenwoordigheid van de zoon verbrand, maar het Woord Gods blijft eeuwig, en de dood der gelovigen is dierbaar in de ogen van hun Hoofd Jezus Christus. Deze zoon van George, die toen nog geen kennis had van de ware godsdienst, deed daarvan belijdenis in de stad Genève, in het jaar onzes Heeren 1607.

Deze martelaar van Jezus Christus liet zijn bloed door de vijanden der waarheid vergieten op de 13e Maart in het jaar 1559.

10. Julius Guirlanda en Antonius Ricetto

Gudio Guirlanda, Antonio Ricetto, Francesco Segà, Francesco Spinula, Baldo Lupetino, Venice 1550 1569.

JAAR 1566

Toen mr. Julius Guirlanda, van Trevisan, een man van omstreeks negenenveertig jaren, te Venetië in een gevangenis, die *Chef des Dix* heette, dit is de voornaamste onder de tien, om de Evangelische waarheid, die toen door de nieuwe Ebionieten (een Joods-christelijke sekte, reeds in de 1e eeuw ontstaan. Zij hielden Jezus slechts voor een voortreffelijk mens, onderhielden de Joodse plechtigheden, en verwierpen de brieven van Paulus) werd vervolgd, gevangen zat, vertrokken enige gelovige christenen, ten getale van drieëntwintig, van Cabo d'Istria, scheepten zich in, en hadden het voornemen hun winterverblijf te houden in plaatsen, die aan het roomse rijk onderworpen waren, en waar zij vrijheid hadden.

Doch de overheid legde beslag op het schip, onder voorgeven van enige schulden. Bucella, Antonius Ricetto, van Vincenza, en Franciscus Segà, van Rovigo, werden voor de overheid gebracht, terwijl de anderen hun tocht vervolgden.

Toen nu deze drie ontkenden, dat zij schulden hadden, werden zij van ketterij beschuldigd en wilden ontvluchten. Zij werden daarom, op de 27e April in het jaar 1565 gevangen genomen en naar Venetië gezonden, waar zij elkaar troostten en in de Heere sterkten, daar zij bij **Julius Guirlanda** gevangen zaten.

Toen nu deze Julius de Heere Christus en Diens leer vrijmoedig beleed, werd hij op de 15e oktober ter dood veroordeeld, en overeenkomstig dit vonnis in de zee geworpen.

Toen hij op de plank tussen twee gondels lag, zei hij tot de kapitein: "Totdat wij hiernamaals elkaar weer zien."

Vervolgens verwijderden de gondels zich van elkaar, en hij viel in het water, na vooraf de Naam des Heeren en die van zijn Verlosser Jezus Christus te hebben aangeroepen.

Nadat Bucella tevergeefs verzocht had uit de gevangenis te worden ontslagen, had hij het voornemen alles te verloochenen en te herroepen, niettegenstaande de ernstige waarschuwing van zijn medegevangenen.

Doch **Antonius Ricetto** en **Franciscus Sega** bleven standvastig in de zuivere leer van het evangelie volharden, en wel gedurende twee jaren, totdat zij ter dood veroordeeld werden.

Toen de zoon van Ricetto, die twaalf jaren oud was, hem smeekte en om Gods wil bad hem toch niet als een arm vaderloos kind te willen achterlaten, antwoordde hij: "Een waar christen is verplicht, wanneer het de eer en de Naam van God vordert, noch zijn bezittingen, noch zijn kinderen, noch zijn eigen leven te sparen; daarom heb ik ook onherroepelijk op mij genomen voor de eer van God de dood te willen ondergaan."

De heren van Venetië boden hem aan om hem al zijn vaderlijke erfbezittingen, die ten dele verpand en gedeeltelijk verkocht waren, terug te geven, hem op vrije voeten te stellen, wanneer hij zich slechts met de roomse kerk weer wilde verzoenen. Doch al deze aanbiedingen sloeg hij geheel af. Die met hem gevangen zaten, en vooral Julius Forlan, wisten veel van de matigheid, het geduld en de Godzaligheid van deze martelaar mee te delen, zodat zij hem met Johannes de Doper vergeleken.

Op de 15de Februari in het jaar 1566, kwam kapitein Clairemont in de gevangenis, en wel omstreeks twee uur 's nachts, en, nadat hij Franciscus Sega daaruit gehaald had, vroeg hij hem, of hij niet wilde gehoorzamen. Toen deze dit toestemmend beantwoordde, bracht hij hem er weer in.

Vervolgens werd Ricetto voorgebracht, tot wie de kapitein zei: "Sega denkt er niet aan om te sterven, maar wil de heren gehoorzamen."

Daarop antwoordde Ricetto dadelijk: "Wat heb ik met Sega te maken? Ik wil jegens God mijn Heere doen, wat mij betamelijk is."

Hij werd gebonden en in een gondel geleid. Er was ook een mispriester tegenwoordig, die hem een kruis voorhield om dit te kussen, en hem vermaande zich te bekeren, opdat hij in de genade Gods sterven en zich met de bruid van de Heere Christus, namelijk met de roomse kerk verzoenen zou.

Doch Ricetto wees het houten kruis af, en bad de beklagenswaardige mispriester, alsook zijn metgezellen, dat zij zich uit de strikken des duivels zouden losmaken, en zich aan de Heere Christus overgeven, opdat zij naar de geest en niet naar het vlees mochten leven. Daarenboven zei hij: "Indien gij dit niet doet, zult gij, wegens uw ongelooft, in het eeuwige vuur worden geworpen, dat nooit uitgeblust wordt, aangezien gij met de mond belijdt, dat gij Christus kent, en Hem niet alleen door daden loochent, maar ook vervolgt, daar gij door de paus verleid en betoverd bent, die een openbaar vijand is van de Heere Jezus Christus."

Daarna nam de kapitein hem de mantel af en bonden zij hem de handen. En, daar het zeer koud was, verzocht hij, dat men hem de mantel weer wilde omhangen. Toen zei iemand, die de gondel stuurde: "Hindert u hier de koude reeds zozeer, hoe zal het dan in de diepte der zee zijn! Waarom doet gij uw best niet uw leven te behouden? Zie, het kleinste insect zoekt zijn leven te behouden."

Ricetto antwoordde: "Maar ik sterf, om de eeuwige dood te ontgaan."

Toen zij op de plaats waren genaderd, waar hij sterven zou, bond de kapitein hem een keten om het lichaam, maakte een grote steen aan hem vast, en werd hij te midden van

een plank, die op twee gondels lag, geplaatst, opdat, wanneer de gondels zich van elkaar verwijderden, hij in de zee storten en verdrinken zou. Intussen zei hij: "*Heere God, in Uw handen beveel ik mijn geest,*" en verder: "*Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen.*" Daarna viel hij van de plank vóórdat de gondels zich van elkaar verwijderde, zoals dit anders bij zulk een terdoodbrenging plaats heeft.

En aldus ontsliep deze martelaar zalig in de Heere. De gerechtelijke beambten verwonderden zich over hem, daar zij nog nimmer iemand zo standvastig hadden zien sterven.

11. Franciscus Sefra en mr. Franciscus Spinola

Gudio Guirlanda, Antonio Ricetto, Francesco Segá, Francesco Spinola, Baldo Lupetino, Venice 1550 1569.

JAAR 1566

Na de uitvoering van het bovenvermelde vonnis werd mr. Franciscus Spinola van Milaan, een man van zesenvertig jaren, op zekere Zondag uit de gevangenis Chef-dedix, of de *ergste van de tien* genaamd, waarin ook de beklagenswaardige Franciscus Segá gevangen zat, gebracht, en twee dagen daarna, op de 28ste Februari, in het jaar 1566 voor de rechters gesteld.

Zij toonden hem een klein boekje over het avondmaal des Heeren, dat hij had opgesteld, zoals hij ook openlijk verklaarde. Hij voegde erbij, dat zijn gevoelens in dit vervat waren, namelijk, dat het brood en de wijn slechts sacramenten waren en geen heilige voorwerpen; die men daarom niet behoefde te aanbidden.

Daarna ondervroeg men hem aangedaan de pauselijke macht, de verering en aanbidding van de heiligen en van het vagevuur.

Hij antwoordde: "De pauselijke macht is een menselijke, want die is hem door de roomsen raad en door de vorsten verleend. Maar de hemelse Vader heeft Jezus Christus, als het Hoofd der Kerk, alle macht gegeven in hemel en op aarde. "Wie is Petrus? Wie is Paulus?" enz.. Verder verklaarde hij, dat hij niemand aanbad dan God alleen, zoals er geschreven was. Dat hem echter de nagedachtenis van de heiligen lief was, als goede ranken van de wijnstok, namelijk van Jezus Christus. Dat hij ook van geen ander vagevuur wist dan van het bloed van Gods Zoon, zoals de apostel in de brief aan de Hebreëen en Johannes in zijn brief getuigen.

Toen Spinola weer in de gevangenis terugkwam, wachtte Segá hem, met de kaars in de hand, op. En, terwijl deze met soldaten voorbijging, groette hij hem, en noemde hem bij zijn naam. Vervolgens begonnen zij met elkaar over de zaligheid te spreken. En, ofschoon zij niet in alles overeenstemden, vooral wat het aantal sacramenten aanging, hielden zij toch beide zich aan het oordeel der ware kerk van God vast.

Toen Segá vernam, dat Spinola de waarheid openlijk en standvastig had beleden, werd hij daardoor zeer versterkt. Hij betuigde, dat God hem tot die tijd gespaard had, opdat hij deze troost smaken mocht. Hij schreef daarom een brief van vertroosting aan Spinola, beval hem zijn geschriften aan, waarvan enige bewaard, doch andere door de ontrouw van een valse broeder verduisterd zijn.

De 23ste Februari kondigde de beampte **Segá** aan, dat men hem ten één uur 's nachts zou doden. Hij verzocht toen Spinola met hem te bidden; en toen hij onder het bidden onder andere zei, dat zijn ziel tot de dood bedroefd was, antwoordde Spinola: "Maar zij zal spoedig tot in eeuwigheid verblijd worden."

Vervolgens werd Segá, omstreeks twee uur 's nachts, uit de sombere gevangenis gehaald. Bij het heengaan wenste hij Spinola en de andere gevangenen goede nacht.

In het schip gezeten, was er een monnik, die zijn best deed hem te bekeren.

Sega antwoordde hem: "Ik ben op de goede weg van onze Heere Jezus Christus." Toen hij zich verwijderde, riep hij de Naam des Heeren aan. Hij was ook niet weerstrevig, toen men hem de handen bond. Doch toen men zijn lichaam op wrede wijze met een keten bond, werd hij een weinig moedeloos. Doch hij herstelde zich spoedig, was weldra weer christelijk geduldig bij de overtuiging, dat een kind Gods veel te lijden heeft in deze wereld. Terwijl hij op de plank gebonden werd, beval hij zich God de Heere ernstig aan.

Daarna werd **Spinola** ten tweede male voor de heren van Venetië gebracht, en wel op de 10e Maart. Hij bestrafte daar op ernstige wijze de pauselijke gezanten, benevens andere monniken en priesters, alsook enige raadsheren, omdat zij de Goddelijke waarheid moedwillig vervolgden, en zei onbevreesd tot hen: "O gij ware navolgers van Kájafas, de Farizeeën en de antichrist, die nog thans Jezus Christus in Zijn leden verwerpt en ombrengt."

Op de 29ste Maart werd hij voor de derde maal voor de heren gesteld. En, toen men hem vroeg, of hij zijn goddeloosheid niet wilde laten varen, zei hij: "Mijn geloof en mijn belijdenis bestaan niet in goddeloosheid, maar in de onvervalste waarheid, voortgevloeid uit de leer, die de Heere Jezus Christus Zelf en Zijn Apostelen na Hem hebben gepredikt, en ten gevalle waarvan de martelaren ten allen tijde hun leven gewillig gewaagd en de dood geleden hebben."

Na dit alles verviel Spinola tot zulk een zwakheid en kleinmoedigheid, dat hij plan had, om, zoals men zegt, de huik naar de wind te hangen, en deze vijanden wat toe te geven. Enige raadden hem daartoe aan, zich enigermate naar de overheid te schikken, teneinde het leven te behouden.

Doch omstreeks middernacht van de 10e op de 11e September, dacht hij over de bedriegerijen van de verleiders na, kwam tot inkeer, en verklaarde aan ieder, dat hij in de belijdenis, die hij de 1e April enigermate had verloochend, volhardde, en zijn leven daarvoor veil had.

Toen hij de 19e September weer voor de rechters werd gesteld, gaf hij dit openlijk te kennen. Ten gevolge daarvan bedreigden hem de rechters, dat zij hem verdrinken, of levend verbranden wilden.

Alom werd hij, op de 30ste Januari in het jaar 1566 voor de rechterstoel gesteld, waar hem het vonnis werd voorgelezen om als ketter te worden verbrand. Daarop antwoordde hij: "Ik ben een dienaar van Jezus Christus en geen ketter."

Doch de pauselijke gezant sloot hem de mond, en zei, dat hij gelogen had, en daarmee meenden zij terstond alle bewijzen te hebben beantwoord en weerlegd.

De volgende dag, 31^e Januari, werd hij naar het kasteel, dat is, in de kerk waar de patriarch woont, en dat gewoonlijk St. Pietro Castello werd genoemd, gebracht en ontwijd, aangezien hij vroeger priester was.

In de volgende nacht werd hij naar de zee gesleept, en op de gewone plaats, nadat hij vooraf God de Heere geloofd en geprezen, en zich voortdurend standvastig betoond had, verdronken.

12. Baldo Lupetino en een groot aantal gelovigen in Venetië

Baldo Lupetino (Lapetino), geboren ca. 1492, was een krachtige prediker van de Hervorming, was lange jaren besloten in een gevangenis in Venetië en definitief geëxecuteerd voor zijn geloof.

Baldo Lupetino werd onthoofd tussen de pijlers van piazzetta, zijn lichaam werd verbrand in de zee geworpen; "tot eer en de glorie van Jezus Christus." Baldo verdient een plaats in martyrology.

Tussen 1541 en 1592, worden 1560 proeven van Protestantse getuigen gevonden in de Venetiaanse archieven; anderen werden niet uitgevoerd. Executies waren er voortdurend met regelmatigheid vele jaren. Het lot van hen die door te verdrinken werden uitgevoerd wordt beschreven door Rosius de Porta. In het dodelijk uur van middernacht werd de gevangene genomen uit zijn cel en werd gezet in een gondel of een Venetiaanse boot, naast de zeelieden, door één enkele priester, die als confessor (biechtvader) werd bijgewoond. Hij werd geroeid in de zee voorbij de Twee Kastelen, waar een andere boot wachtte. Een plank werd toen gelegd over de twee gondels, waarop de gevangene zijn lichaam werd geketend, en een zware steen aan zijn voeten gehecht; en, op een gegeven signaal, werden de gondels van elkaar getrokken en stortte het lichaam in zee.

13. Bartholomeüs Bartocci (Bartolomeo Bartoccio, uit de stad Di Castello (1535 - 1569), levend verbrand wegens ketterij - 25 Mei, 1569) **Bartolomeo Bartoccio**

JAAR 1567

Bartholomeüs Bartocci was geboren te Castel, een stadje in het hertogdom Spoleto, vroeger Vinbria genaamd. Gedurende de belegering van de stad Siena een stad in Italië, in het jaar 1565, bevond hij zich daar, waar hij in kennis kwam en omging met een geleerd jongman, Fabricius Thomassi de Gubio genaamd, die veel kennis had van de ware godsdienst.

Deze beijverde zich Bartholomeüs daarin enigermate te onderwijzen, en bedoelde anders niet dan om hem lust te doen krijgen in de zuivere leer van het heilige Evangelie. In het begin wilde Bartholomeüs daarnaar niet luisteren, zodat hij nog zes maanden bleef in de blindheid van het pauselijke bijgeloof, totdat het de almachtige God behaagde hem eindelijk de ogen des verstands te openen, zodat hij zeer ijverig werd in de ware godsdienst, die hij nu met zijn gehele hart had aangenomen, en zij, die met hem omgingen, hem voor de grootste vijand van het pausdom hielden, die men maar vinden kon, en hem spottender wijze de winkel der ketterij noemden.

Na het beleg van Siena vertrok hij vandaar, en ging naar zijn vaderland te Castel, waar hij ziek werd en in groot levensgevaar verkeerde, zonder echter iets te willen weten van de pauselijke bijgelovigheden, hoezeer zijn ouders en vrienden hem dit ook aanraadden.

Ten gevolge van de indruk van zijn ziekte sprak hij hoe langer hoe vrijmoediger van de leer der waarheid, zodat hij enige van zijn neven trok tot de kennis en belijdenis van de ware leer der zaligheid. Dit kwam de bisschop van die plaats ter ore, die Bartholomeüs terstond bij zich ontbood; en aangezien hij tot zijn familie behoorde,

bekeef hij hem op ernstige wijze. Bartholomeüs liet zich daardoor niet vervaard maken, en redetwistte wel twee uren lang, met hem, beschermde de waarheid van het heilige Evangelie, en verfoeide de misbruiken van het pausdom, en vertrok daarna blijmoedig als overwinnaar naar zijn woning.

Enige dagen daarna kwam te Castel de heer Paulus Vitelli, overste van die stad, die terstond Bartholomeüs en nog enige anderen voor zich liet roepen. Doch Bartholomeüs ging er niet heen uit vrees van hetgeen hem daar mocht overkomen, want de anderen, die met hem voor de overste, Vitelli, ontboden waren, waren allen door zijn woorden overwonnen, en hadden niet alleen beloofd de volgende dag, op het Kerstfeest, naar de mis te zullen gaan, maar ook Bartholomeüs op te zoeken en hem aan te raden dit met hen te doen, wat zij ook deden, want, toen zij bij hem kwamen, deelden zij hem mee, hoe zij bij de overste gevaren waren, en dat zij beloofd hadden de mis te zullen bijwonen. Daarenboven baden ze hem met hen te willen gaan, zo hij zijn leven niet in gevaar wilde brengen. Doch, versterkt door de Heilige Geest, weerstond hij deze valse aanradingen op vrome wijze, en zei tot deze verleiders, dat al wat zij gedaan hadden niets anders was dan een verloochening van onze Heere Jezus Christus en Diens heilig Evangelie.

En, daarna van hen scheidende, vatte hij het voornemen op vandaar te vertrekken. Om dit te beter te kunnen doen, verzocht hij zijn vader hem hierin te willen helpen, en hem een som geld te geven, teneinde die op reis te gebruiken. Zijn vader antwoordde hem, dat hij hem graag het geld geven wilde, op voorwaarde dit te gebruiken om te spelen; maar dat hij, wanneer hij daarmee het land verlaten wilde, hem geen stuiver wilde geven.

Toen Bartholomeüs dit gehoord had, nam hij, in weerwil van zijn zwakte, als een gevolg van zijn ziekte, een lans, en liet zich langs de muren der stad naar beneden afglijden, en vertrok daarop naar Siena.

Kort daarna verscheen daar een man, die door zijn vader gezonden was, om hem te bidden toch weer naar huis te willen keren, daar er anders groot gevaar te duchten was, dat de beambten van de rechtbank al zijn goederen uit de woning zouden halen. Doch hij sloot het oog voor al deze menselijke beweegredenen, en vertrok terstond, daarna naar Venetië, waar hij weer brieven van zijn ouders ontving, waarin zij hem lieten weten dat zijn neven, die hij, zoals zij zeiden, met zijn valse leerlingen had besmet, nu in het openbaar hun vals gevoelen hadden afgezworen, en daardoor weer in de gunst van de bisschop en overste hersteld waren; dat er voor hem ook genade was, en dat hij zijn gehele leven niet vrij naar huis kon terugkeren, indien niet hij, zoals zijn neven, zijn vals gevoelen tegen de roomse kerk aflegde, ten minste voor een schrijver daar, om alzo een door een openbaar notaris getekend geschrift van zijn hand naar Castel over te zenden, wat dan strekken zou tot een getuigenis, dat hij zich weer met de roomse kerk had verenigd, en dat zijn vader, wanneer hij dit deed, hem een goede som geld zou verzenden.

Bovendien waarschuwden zij hem, dat de paus boden te paard gezonden had, om hem gevangen te nemen en naar Rome te brengen. Hij trok zich deze vermaningen niet veel aan, die nergens toe dienden, dan om hem van de leer van de ware godsdienst af te trekken, en vertrok vandaar, en kwam onder grote moeite en zwarigheden, doch gezond en versterkt, te Genève.

Hij woonde daar enige tijd, trad in het huwelijk, kreeg een zoon en twee dochters, en werd koopman in zijden stoffen. Toen hij op reis in Italië was, om enige zijde op te kopen, werd hij door geloofsrechters in het begin van de maand Augustus 1567, te Genua gevangen genomen. Dit geschiedde, omdat hem bij het kopen van zeven balen zijde en andere koopwaren naar zijn naam gevraagd werd, en hij daarop vrijmoedig

antwoordde dat hij Bartholomeüs Bartocci heette. Men kon hem vroeger niet bewegen zijn naam te veranderen, waarbij hij dan zei, liever te sterven dan zich te verloothen. Toen hij in de kerker was opgesloten, deed hij zijn best om zijn vrouw te doen weten, dat hij, om de Naam van Christus, gevangen was en schreef ook onderscheiden brieven om haar te vertroosten en te versterken in het ware geloof, waartoe wij het afschrift van een brief hierbij hebben gevoegd.

Een brief, geschreven aan zijn bedrukte vrouw, te Genève, uit zijn gevangenis te Genua.

"Mijn zeer lieve vrouw en zuster in de Heere! De genade van God onze Vader door Jezus Christus zij steeds gegrift in onze harten."

Door mr. Jacques onze vriend zult gij vernemen de reden, waarom ik niet vroeger aan hem en aan ulieden geschreven heb, alsook de reden van mijn gevangenschap, en wat kort daarna gevolgd is. Mij dunkt, het zou tevergeefs zijn ulieden die dingen weer te herinneren, en waartoe zou u dit dienen? Temeer, daar ik slechts weinig papier en inkt heb.

De eerste dag van mijn gevangenschap had ik grote begeerte, tot uw en mijn troost, om ulieden te schrijven, maar dit heeft God de hemelse Vader niet behaagd. De grote verslagenheid van het hart, die u mijn gevangenschap zal aandoen, heeft reeds zeer vermeerderd en vermeerdert nog dagelijks, ja meer dan het behoort, mijn droefheid. Onder gedurige smekingen en tranen, bid ik iedere dag God, onze hemelse Vader, voor u en voor mij, om ons door Zijn genade in goed geduld te versterken, en dat wij ons schikken mogen naar Zijn goede en heilige wil. Mijn gebed is te mijwaarts niet onvruchtbaar geweest, en ik hoop, door de genade onzes Heeren, dat de vrucht daarvan ook door u in het hart zal ondervonden worden. En wanneer gij alle menselijke aanvechtingen overwonnen hebt, hoop ik ook, dat gij dit voor u en voor mij zult gedaan hebben.

Zeer geliefde zuster, en nu spreek ik tot u en mij tegelijk, aangezien wij tezamen toch slechts één lichaam zijn; bedenk toch, dat de leer van het heilige Evangelie voor de kinderen Gods niet slechts een wetenschap is, die wordt opgenomen in het verstand, en uitgesproken met de mond, maar dat deze leer moet gezeteld zijn in onze harten, en alle mensen moet onderwijzen, en wij met de dood, als de gelegenheid dit meebrengt, de waarheid der leer, waarvan wij vroeger met de mond belijdenis deden, moeten betonen. Bedenk wel de hoofdsom van ons geloof, dat God almachtig is, dat Hij overal regeert, dat niets, zelfs geen blad van een boom, zich beweegt dan door Zijn heilige wil; dat het Zijn loutere genade is, dat wij gekomen zijn tot de kennis van het ware geloof; dat Zijn almacht het aardrijk versterkt en doet ontstaan.

Laat ons nu ook ons geloof versterken door wat mij overkomen is. Ik ben gevangen genomen en in de kerker geleid. Moet men nu zeggen, dat dit bij toeval gebeurd is? Dat de mensen dit hebben gedaan, zonder dat God dit tevoren wist en heeft bestuurd? Wij moeten toch tezamen bekennen, dat God dit alzo bestuurd heeft voor de grondlegging der wereld; al hebben ook de mensen er een andere bedoeling mee om dit te doen dan God, zo moeten wij toch bekennen, dat het de wil is van onze hemelse Vader. En daar Hij onze God is, laat ons er daarom uit besluiten, zoals ook de Apostel Paulus ons voorstelt in het 8e hoofdstuk van de brief aan de Romeinen, *dat alle dingen dengenen ten goede komen, die God beminnen*. En, al heeft Hij reden genoeg om ons te straffen om onze zonden, die de oorzaak van al onze ellenden zijn; en al moeten wij ook bekennen, dat wij God door onze zonden te zeer hebben vertoornd, nochtans blijkt uit de geschiedenis van de godzalige Profeet Job, hoe God, onze allergenadigste Vader, ons onze misdaden vergeeft, zoals Hij ook waarlijk doet, en zendt ons

moelijkheden en verdrukkingen toe en wel tot een ander einde, te weten, om ons met Hem te verenigen, opdat wij dit ellendige leven zouden versmiden en zouden haken en verlangen naar de eeuwige gelukzaligheid in de hemelen, en ook opdat wij tot een goed voorbeeld zouden zijn voor onze naasten.

En al is dit ook ontzettend moeilijker om te doen dan te bedenken, zo moeten wij toch tot een andere zaak komen, die zelfverloochening wordt genaamd, een voorwaarde, zonder welke wij Christus niet kunnen navolgen, zoals Hij ons dit duidelijk toont. En onszelf te moeten verloochenen bewijst, dat wij niet goed zijn; en, hoe meer wij in zelfverloochening, vorderingen maken, hoe groter bewijs het is, dat wij Christus navolgen.

Mag het dan onze hemelse en genadige Vader behagen, dat wij in deze waarheid toenemen, en Hij ons gelijkvormig maakt aan Zijn heilige wil, opdat wij alle hinderpalen overwinnen en in Hem volle rust vinden.

Wat mij thans aangaat, ik ben verzekerd, dat mijn lichaam aan de Heere zal worden geofferd tot een welriekende offerande op de wijze als Hem zal behagen, tenzij de Heere mij wonderbaarlijk uit deze gevangenschap verlosse. Zoveel u mogelijk is, mag gij alle middelen daartoe beproeven, en gij kunt altijd vernemen, waar ik ben. Indien ik de bekwaamheid had te doen wat aan de schoonbroeder van de heer N. gedaan werd; maar ik hoop op de almachtige God, die mij zoveel tijd en moeite niet beschikken zal.

Het voornaamste, wat ik van Hem verlang is, dat gij u gewillig schikt naar de wil des Heeren, Hem gedurig voor mij aanroept, opdat Zijn Naam door mij worde vereerd, wat nodig is van Hem te worden afgebeden. Al kwelt en plaagt de satan mij zeer, zo hoop ik nochtans steeds op mijn God, Die mij de overwinning op mijn vijanden zal geven, wat dienen zal tot stichting van mijn broeders en opbouw van Zijn gemeente, en wat in mij deze grote en heilige wil, die Hij mij gegeven heeft, zal doen toenemen.

En, wanneer de Heere mij tot Zich zal getrokken hebben, matig dan, om Zijn eer, uw droefheid, en wees met Zijn heiligen wil tevreden, opdat gij Hem door onmatige droefheid en misbaar niet mag vertoornen. Bedenk, dat Hij Zijn liefde en genade van u niet wegneemt, en bedenk aan de andere kant, dat Hij mij aan u slechts geleend heeft. Wil door deze en dergelijke overdenkingen uzelf matigen, zoals betaamt, en u en uw kinderen ook voorbereiden, om dit ook te lijden voor de Naam van Christus, want wij behoren niet onszelf maar de Heere toe.

Troost u, dat de dood niet is dan een korte scheiding. Daarna zullen wij elkaar wederzien, en in het gelukzalige en hemelse vaderland terugvinden. Daar zullen wij elkaar kennen; daar zal geen twist of ellende meer zijn: daar zullen alle tranen van de ogen gewist worden; daar zullen wij in alle gelukzaligheid leven met Gods lieve heiligen.

Deze hoop moet ons genoeg zijn, om ons in allen druk en droefheid te troosten, zoals de apostel Paulus zegt, dat de ongelovigen, die geen hoop hebben op een ander leven, zeer bedroefd en verslagen zijn voor de dood.

Intussen bezit gij een bijzondere belofte van de Heere, dat Hij u helpen zal, zolang gij in Zijne goddelijke vrees leeft, en gij moet ook uw kinderen aanraden en leren dat ook te doen. En, aangezien God zich betoond heeft een bijzonder Beschermmer van weduwen en wezen te zijn, zoals Hij ook waarlijk onze Vader en Beschermmer is, zo mag gij vrede smaken onder Zijn bescherming, en gij zult ondervinden, dat Hij liefderijk en weldadig is. De zorg, die Hij tot dusverre voor u gedragen heeft, kan u ten waarborg strekken van de zorg, die Hij verder voor u dragen wil; die Hij van dag

tot dag nog zal doen toenemen door de goede middelen, die gij bezit en door de vrienden, die u zullen bijstaan.

Mijn grote droefheid belet mij uitvoeriger aan u te schrijven. Wat ulieden aangaat, volgt altijd de roeping, waarin God u gesteld heeft, en waartoe Hij u nog verder roepen zal. Maar wees steeds een beschermster van onze kinderen, en zie wel toe, dat zij ordentelijk en in de vrees Gods worden opgevoed. Dit beveel ik u met mijn gehele hart en onder vloeiende tranen, en bovenal dat gij naarstig gebruik maakt van het gehoor des goddelijke Woords, en dat gij, zodoende, een goed voorbeeld bent voor uw kinderen, en wees ook jegens ieder beleefd en aangenaam. Verblijd u, en schep goede moed in de Heere ook om mijnentwil, aangezien de zaak, die de oorzaak is van onze scheiding, rechtvaardig en heilig is.

Ik bid en vermaan u andermaal uw kinderen lief te hebben, en in alle moeilijkheden te helpen. Beminn hen, zoals ik u bemind heb en nog beminn.

Groet alle goede vrienden. Ik groet u en al de kinderen met een heilige kus. De Heere der genade storte over u, over hen en over mij Zijn heilige zegen uit, en verrijke u meer en meer met Zijn genade en alles goeds, totdat wij tezamen komen zullen in het hemelse paradijs. Amen.

Uw zeer lieve broeder en tot nog toe uw man,
Bartholomeüs Bartocci."

Tijdens zijn gevangenschap zonden de heren van Bern en Genève een gezant aan de heren te Genua, om hun te verzoeken deze gevangene los te laten en naar Genève te doen wederkeren. Doch, voor deze gezant te Genua aankwam, had de paus van Rome deze gevankelijk van daar laten halen en naar Rome laten brengen, wat de bewoners van Genua hun heilige vader niet durfden weigeren.

Nadat hij geruime tijd te Rome gevangen was geweest, werd hij veroordeeld om levend te worden verbrand. Hij ging met een blijmoedig gelaat ter dood, zoals zijn einde ook bewees. Want, ofschoon hij ten allen tijde de waarheid standvastig had gehandhaafd, was dit niet te vergelijken met de moed, die men in hem zag aan het einde van zijn leven, toen men hem in het midden der vlammen met luide stem hoorde roepen: "Overwinning! overwinning!" (Italiaans: *Vittoria; vittoria!*)

Onder het uitspreken van deze woorden ontving hij in de hemel de kroon der heerlijkheid voor zijn gelukzalige dood, die hem de overwinning deed behalen over de antichrist, te midden van zijn voornaamste bolwerk, te Rome in het jaar 1567.

14. Aonius Palearius Verulanus

Aonius Palearius Verulanus (geboren *Antonio della Pagliara* in Verulis Hij was auteur van: "*De immortalitate animorum*" 1536 Lugduni. En: "*Actio in pontifices romanos et eorum asseclas*", Amsterdam 1696.

JAAR 1558

Twaalf of dertien jaren vroeger was er een Latijns boek in het licht verschenen onder de titel: "Aonii Palearii Verulani Martyris Jesu Christi actio in Pontifices Romanos & eorum asseclas." Dat is: "De klachten van Aonius Palearius van Verula, in Italië, martelaar van Jezus Christus, over de roomse pausen en hun aanhangers."

Deze geleerde man had deze klachten tegen de pausen met zijn eigen hand in zeer schone stijl geschreven, en wel omtrent het jaar 1545, toen men begon te spreken van een algemene kerkvergadering, die daarna door de paus was vastgesteld te houden te Trente. Het was zijn plan in deze kerkvergadering tegenwoordig te zijn, die hij dacht

vrij te kunnen bijwonen. Hij wilde zijn geschriften doen voorstellen door de gezanten van de keizer en die van de vorsten van Duitsland. Doch daar hij zag, dat deze zaak op de lange baan geschoven werd, en dat men die, zonder zich, daarin te benaarstigen, op sleeptouw hield, nam hij zich voor een afschrift van dit werk voor een zijner goede vrienden te maken, opdat, indien hij verhinderd mocht worden, zoals later ook plaats had, de kerk van God weten mocht welk voornemen deze vrome getuige der waarheid had.

Hij was een man, vervuld van christelijke ijver, en goed in staat ieder zijn heilige bedoelingen te doen verstaan, zoals velen in verschillende plaatsen van Italië van hem getuigden, waar hij eindelijk door de vijanden van de waarheid werd ontdekt, zodat zij hem, na hem geruime tijd listen en lagen gelegd te hebben, gevangen namen en te Milaan in de gevangenis zetten, in het jaar onzes Heeren en Zaligmakers Jezus Christus 1558.

Kort daarna zonden zij hem naar Rome, waar hij een ware en standvastige belijdenis van zijn geloof aflegde, levend verbrand werd, en zeer blijmoedig in de Heere stierf. Op deze wijze werd de voorspelling vervuld, die zegt: "Ik heb de vrouw dronken gezien van het bloed der heiligen en van de martelaren van Jezus Christus." Openb. 17.

Wij hebben enige Latijnse geschriften van deze geleerden en welsprekende man gezien te weten twaalf belangrijke redevoeringen, navolgingen van de beroemde Romeinse redenaar Cicero, drie boeken in dichtmaat over de onsterfelijkheid der ziel, en vier boeken, inhoudende vele schone en geleerde brieven, geschreven aan verschillende personen, allen gedrukt te Bremen, in 1619; zijn boek tegen de paus, dat in het jaar 1546 voor het eerst in het licht kwam, inhoudende allereerst zijn belijdenis, afgedeeld in twintig artikelen.

Wij hebben deze artikelen, met een voorrede van de schrijver, hier opgenomen, opdat ieder het gevoelen en de zuiverheid in de leer van het heilig Evangelie van deze godzalige martelaar van Jezus Christus zou kunnen leren kennen.

VOORREDE VAN DE SCHRIJVER

"Aonius Palearius van Verula, dienaar van Jezus Christus, aan alle volken en natiën, die de Naam des Heeren aanroepen.

Te goeder ure heeft het plaats gehad voor alle doorluchtige en onoverwinnelijke vorsten, en voor alle ware christenen. Wij beleven een tijd, die een ware en standvastige getuigenis voor de naam van Christus van ons vraagt. Misschien zijn wij enigermate te verontschuldigen, dat wij in vroegere jaren ons niet zo hebben kunnen gedragen om een bewijs te geven van onze trouw, eerbied en liefde jegens onze Heere Jezus Christus, en wel omdat men ons brandmerkte, verdrukte, geselde, verbrandde en zonder recht vervolgte. En, al hadden wij ook de zwaarste pijnigingen verdragen, die men zou kunnen uitdenken, zo scheen dit toch zonder vrucht te blijven, en geen genezing te hebben teweeg gebracht, ten aanzien van onze broeders, die met ons de gewenste tijd verwachtten der vertroosting van de gehele en openbaren staat der kerk. Nu deze gewenste tijd ons geopenbaard is door God, de Vader van onze Heere Jezus Christus, de Oorsprong van alles goeds, wat is er nu, mannen broeders, dat ons zou doen twijfelen? Zullen wij vrezen tot spot en verachting gesteld te worden van de gehele wereld? Zullen wij vrezen gegeseld en verbrand te worden voor de getuigenis der waarheid? Het is immers niet sinds gisteren of eergisteren, dat zij alzo werden behandeld, die Jezus Christus hun Heere en Meester wilden navolgen?

Bedenkt, bid ik ulieden, dat de grote vergadering van de vijanden, zoals de Heere voorzeggd heeft, de heilige lieden heeft veroordeeld en verdoemd, die van de tijd onzer vaderen hun leven overgaven en hun bloed stortten, om getuigenis te geven van de waarheid van het heilig evangelie. Gemakkelijk zullen wij alle dingen verdragen om de naam van Christus, indien wij zonder bekommring over ons bestaan, nadat de satan door zijn bedrog het Evangelie van de Zoon van God zal verdrukt hebben, alleen bedacht zijn om onze broeders te bemoedigen, en hen tot Christus te leiden, opdat zij hun leven voor Hem verpanden willen, en hun voor ogen te houden, hoe alle christenen gehouden zijn de waarheid te bezegelen, niet alleen met de mond, maar ook met hun bloed, en daardoor een deugdelijke getuigenis achterlaten aan al onze nakomelingen.

Ik, Aonius Palearius, dienaar van Jezus Christus, stel mijn getuigenis hiervoor in alle vertrouwen, onder voorwaarde mijn leven over te geven voor dit geloof, wat ik schuldig ben aan Christus, de Bewerker van mijn vrede en zaligheid."

HIER VOLGEN DE TWINTIG ARTIKELEN OF DE GETUIGENIS VAN ZIJN GELOOF

1. Van de apostolische tijd aan zijn er vele valse leraars geweest, die, terwijl zij schuilden onder de ware kerk, waarin zij als de voornaamste waren om de gelovigen allengs van Christus af te trekken, het licht door zekere schaduw begonnen te verduisteren, dat ons door de Heere was geschonken, en de weldaad van Zijn vergoten bloed te bedekken en de heiligmaking des Geestes van onze God begonnen te verzwakken en te verflauwen, of die te schenden in het weer invoeren of navolgen van de wet der plechtigheden, waarover de apostel Paulus zich beklagt in de brief aan de Galatiërs. Zo ook de ouderlingen der gemeente, die tegen die apostel zeiden: "Gij ziet, broeder, hoeveel duizenden van Joden er zijn, die geloven; en zij zijn allen ijveraars voor de wet." En, waar de apostel Johannes van zulke lieden spreekt, noemt hij hen allen *antichristen*. Daarom moeten wij ons niet verwonderen, als na de dood van de apostelen, op raad van de duivel, die eeuwige vijand van het menselijk geslacht en van onze zaligheid, zij op vermetele wijze die waardigheid durfden vastknopen aan enige schaduwen, afbeeldingen en plechtigheden der wet, opdat het Woord des Heeren vervuld werd, gesproken door de profeet Jesaja: "Ik heb Mijn handen de gehele dag uitgebreid tot een weerstrevig volk, die wandelen op een weg, die niet goed is, maar naar hun eigen gedachten."
2. Men moet niet geloven, dat de leer der apostelen, ontleend aan en vergaderd uit de mondelinge prediking der apostelen, een andere leer is geweest, dan die zij ons in hun geschriften hebben nagelaten. Het is geloofwaardiger, dat de een getrouw met de andere overeenkwam. Indien ons dus enige leer wordt meegedeeld, onder de schijn, alsof zij ons bij overlevering door de apostelen is nagelaten, en die nochtans strijdt tegen de apostolische schriften, of als men de lieden een ander evangelie voorhoudt, dan is die leer niet afkomstig van de apostelen, maar van de valse leraars, die zich misschien uitgaven voor leerlingen van de apostel Paulus en andere apostelen; en misschien waren zij wel hun leerlingen, doch die niet volhardden bij de waarheid der apostolische leer. Daarom riep de apostel Johannes met luide stern: "Zij zijn uit ons uitgegaan, maar zij waren uit ons niet; want indien zij uit ons geweest waren, zo zouden zij met ons gebleven zijn; maar [dit is geschied] opdat zij zouden openbaar worden, dat zij niet allen uit ons Zijn. Dit heb ik u geschreven van degenen, die u verleiden."

3. De bisschoppen van Rome, die reeds voor honderden jaren elkaar zijn opgevolgd, hebben de voetstappen gedrukt dergenen die ijverden naar de wet; zo zelfs, dat zij, in verloop van tijd, door een ongepaste ijver de zegen en de verdiensten van de dood van Christus hebben uitgeroeid. Zij hebben ons de leer der apostelen verbasterd nagelaten, en het heilige Evangelie ten enenmale naar hun zin verdraaid; wat wij met voorbeelden gemakkelijk zouden kunnen bewijzen, die wij, tot vermijding van uitvoerigheid, met stilzwijgen voorbijgaan. Dit alles is geschied, opdat de dingen, door de Heilige Geest voorzegd, zouden vervuld worden: "De mens der zonde, de zoon der verderfenis, die zich tegenstelt en verheft boven al wat God genaamd, of als God geëerd wordt, alzo, dat hij in de tempel Gods als een God zal zitten, zichzelf vertonende, dat hij God is"; waardoor de verborgenheid der ongerechtigheid kan worden bespeurd. 2. Thess.
4. De bisschoppen van Rome hebben God gelasterd, toen zij, in plaats van de zo liefelijke genade van Jezus Christus, waardoor wij van onze zaligheid verzekerd zijn, ons hebben opgelegd een onverdraaglijk juk van een onnoemelijk aantal menselijke instellingen, waartegen zich de apostelen Paulus en Petrus zo verzet hebben, Hand. 15, Rom. 14, Col 2. En er is niet aan te twijfelen, of de Farizeeën van Jeruzalem waren een voorbeeld van deze mensen, van wie Christus zegt: "Zij binden lasten die zwaar zijn en kwalijk om te dragen, en leggen die op de schouders der mensen; maar zij willen die met hun vinger niet aanroeren."
5. Zij, die door de Geest Gods bestuurd worden, weten zeker, dat de Heilige Geest gesproken heeft door de apostel Paulus, wiens leer goede heilig, is. Die nu de leerlingen der apostelen verwerpen, verwerpen de Heilige Geest, en worden veroordeeld door de woorden van de apostel, 2 Kor. 13. vs. 3: "Omdat gij zoekt een proeve van Christus die in mij spreekt." Nu hebben de pausen derwijze de leer en het onderwijs der apostelen verdraaid en bedorven, zodat hun slaven en onderdanen, die de Roomse stoel een apostolische noemen, het kwade goed noemen en het goede kwaad, de nacht nemen voor de dag en de duisternis voor het licht.
6. De pausen zijn zo onbeschaamd geweest, dat zij het Woord Gods vervalst hebben, om hun menselijke instellingen te bevestigen. Dat deze in de laatste dagen komen zouden, heeft de Profeet Jeremia wel voorzien, als hij zegt in hoofdstuk 23, vs. 31, 32, 33: "Ziet, Ik wil aan de profeten, spreekt de Heere, die hun tong nemen, en spreken: Hij heelt het gesproken. Ziet, Ik wil aan degenen, die valse dromen profeteren, spreekt de Heere, en die vertellen, en mijn volk verleiden met hun leugens en met hun lichtvaardigheid: daar Ik hen niet gezonden, en hun niets bevolen heb, en zij dit volk gans geen nut doen, spreekt de Heere. Wanneer dan dit volk, of een profeet, of priester u vragen zal, zeggende: Wat is des Heeren last? Zo zult gij tot hem zeggen: Wat last? dat ik ulieden verlaten zal, spreekt de Heere."
7. Dit zijn dan onbeschaamde en verkeerde gedachten, die in kerkvergaderingen en samenkomsten de geboden van Christus hebben veranderd, opdat zij hierdoor vrij spraak zouden geven aan het gewetens der mensen, en die wilden, dat de instellingen der pausen geboden der kerk zouden genoemd worden. Deze behoorden, integendeel, genoemd te worden instellingen en verzinselen der mensen. Aan wat zij in hun kerkvergaderingen beraamden, gaven zij de naam van geboden Gods, een naam, die hun volstrekt niet toekomt, zoals de Heere nadrukkelijk heeft gezegd, Matt 5, vs. 19: "Wie dan één van deze minste geboden, zal ontbonden, en de mensen alzo zal geleerd hebben, die] zal de minste genaamd

- worden in het koninkrijk der hemelen: maar zo wie [dezelve] zal gedaan en geleerd hebben, die zal groot genaamd worden in het koninkrijk der hemelen."
8. De instellingen der mensen, de besluiten en geboden der pausen, de voorschriften der kerkvergaderingen, alle geschriften, die strijden tegen het Evangelie van Jezus Christus, en tegen de bevelen van de twaalf apostelen, vervat in de canonieke boeken des Nieuwe Testaments, zijn leringen van de duivel, en de lieden zijn niet samengekomen in de naam van Christus en des Heilige Geestes, maar wel tegen Christus woord" Die zegt: "Wie niet met Mij is, die is tegen Mij, en die niet met Mij vergadert, die verstroot."
 9. En, wat nu deze nieuwe Farizeeën aangaat, die waarlijk een gedaante van heiligheid hebben, en zich beroemen het gewone volk zeer goed te kunnen bedriegen, en zich toch zouden kunnen verheffen boven wat men tegen hen zou kunnen inbrengen, deze lieden moet men tegenstaan. Zij vragen ons, hoe wij weten, dat deze boeken van de Bijbel canoniek zijn, en wie ons gezegd heeft, dat Christus de Zoon van God is. Naar het voorbeeld van de Samaritanen, Joh. 4, zeggen wij, dat wij in de gemeenten van Christus en Zijn boeken hebben horen spreken; maar, zoveel de onbegrijpelijke verborgenheid van God aangaat, worden wij tot Christus geleid, niet door vlees en bloed, maar door de Vader en door de Heilige Geest; en ik weet niet, wat er goddelijks op wonderbare wijze in onze harten gegrift is, doordat wij gedoopt zijn door de Heilige Geest en door het vuur, verwijderd van opgeblazenheid en vervuld met standvastigheid, zodat wij tegen de Samaritaanse zeggen, zoals ons de Evangelist leert: "Wij geloven niet meer om uws zeggens wil; want wij zelf hebben hem gehoord, en weten, dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld." Alzo getuigt de Geest van God in onze harten, dat door de vier Evangelisten en door de apostelen Paulus, Jakobus, Petrus en Judas ons het Evangelie geschreven en meegedeeld is, en dat de boeken van het Nieuwe Testament, die wij lezen, de ware leer der zaligheid bevatten. Wij zeggen, wat wij weten, en onze wetenschap is waar, niet afkomstig van de mens, maar van de zalving, dat is te zeggen, van de Heilige Geest, Die ons onderwijst, volgens hetgeen de apostel Johannes zegt in het 2de hoofdstuk van zijn eerste algemene zendbrief: "En de zalving, die gijlieden van Hem ontvangen hebt, blijft in u, en gij hebt niet van node, dat iemand u lere, maar gelijk dezelve zalving u leert van alle dingen, zo is zij ook waarachtig, en is geen leugen, en gelijk zij u geleerd heeft, zo zult gij in Hem blijven."
 10. De heilige kerk Gods, altijd rustende op het Woord van God, was daardoor ondersteund door de Profeten voor de komst van Jezus Christus. Nadat Christus aan de wereld geopenbaard is, heeft Hij die kerk beschermd en onderhouden met het Woord van God. Nadat Christus opgevaren was naar de hemel, en de apostelen de Heilige Geest ontvangen hadden, hebben zij de kerk bewaard en bestuurd, en beproefden alles, wat zij de mensen voordroegen, aan het Woord van God. Alzo gedroegen zich deze grote personen, die door God uitverkoren waren, voor de grondlegging der wereld; en door het bestuur van de Heilige Geest hebben zij één en hetzelfde Evangelie verkondigd, met de bepaling, dat hij, die een ander Evangelie verkondigde, vervloekt zou zijn. Zij nu, die zich niet willen binden aan de canonieke boeken van de Bijbel en staande houden, dat hun gezag boven het Woord van God staat, en die de getuigenissen uit de heilige Schrift, ingebracht tegen hun instellingen, niet willen verstaan of aannemen, deze zijn ten enenmale te verwerpen; en men moet hun boze gevoelens niet toestemmen, voor zover zij geen leden zijn van de ware kerk, zoals de Heere zegt in het 8e

hoofdstuk van het Evangelie van de apostel Johannes: "Wie uit God is, kent de woorden Gods; daarom hoort gijlieden niet, omdat gij uit God niet zijt."

11. De vrome leraar Augustinus leert ons, dat de boeken van de voornaamste en achtbaarste godgeleerden, die men maar zou kunnen noemen, in geen dele te vergelijken zijn met de uitnemendheid van de heilige Schrift. Met dit gevoelen stemt de leraar Cyrillus in, als hij zegt: "Het beste zal zijn, niet veel te vragen naar de dardelheid van de tegensprekers, die wel zouden willen, dat wij onze zinnen verloren. Maar, het is veel belet, dat wij ons gedragen naar de rechten regel van het geloof, dat is te zeggen, naar de leer der apostelen; en men moet geen anderen gehoor geven dan hun, tegen wie wij zeggen kunnen: Gij zijt het niet, die spreekt, maar de Geest des Vaders, die in u spreekt."
12. De overzeters of uitleggers, die men doctoren of leraars noemt, die zorgvuldig de geschriften van redenaars, dichters en wijsgeren gelezen hebben, hebben zich soms laten verleiden, en zijn de dwalingen van hun meesters nagevolgd. Daarom behoort men, wat zij schrijven, niet voor artikelen van het geloof te houden, en moet men dit toetsen aan de toetssteen van het goddelijke Woord; want er is geschreven, Jesaja 43, vs. 27: "Uw eerste vader heeft gezondigd, en uw uitleggers hebben tegen Mij overtreden." Verder, Jesaja 49, vs. 17: Uw zonen zullen zich haasten: [maar] uw verstoorders en uw verwoesters zullen van u uitgaan."
13. De fabel van het vagevuur is voor het merendeel ontleend aan de Pythagorische en Platonische wijsgeren en aan de dichters. De verdediging van deze opgeraapte leugens vernietigt de leer van de vergeving der zonden, vertreedt met voeten het bloed van onze Heere Jezus Christus, Wiens kruis en lijden zij ook vernietigt, en verklaart zich tegen de leer der apostelen.
14. Het heilige sacrament des Avondmaals is door onze Heere Jezus Christus met waardigheid ingesteld, en door de apostelen en discipelen des Heeren en andere gelovigen enige eeuwen zorgvuldig onderhouden, zonder er iets in te veranderen. Men moet er echter wel op letten, dat in dit artikel, evenals in vele andere, door de vermetelheid van zekere lieden, die zich verbeelden dat hun alles was geoorloofd, het misbruik omtrent het Avondmaal ontstaan is. Indien de apostel zelf niet meende, dat hij deze zaak moest aanroeren, zien wij zeer goed, hoe andere mensen zich daarvan hadden moeten onthouden; want de Apostel zegt, 1 Kor. 11, vs. 23: "Want ik heb van de Heere ontvangen, hetgeen ik ook u overgeleverd heb "
15. Het kan ook zijn, dat in de tijden der onwetendheid en bijgeloof, enige dwalingen zijn ingeslopen in de openbare of bijzondere gebeden. Daarom, gij dienaars des Heeren, zorgt, dat deze heilig, zuiver en Evangelisch zijn, en dat de meest onwetende lieden leren goed te bidden. Hiertoe moeten ons de woorden van de apostel Jakobus opwekken, in het 4e hoofdstuk van zijn brief: "Gij bidt," zegt hij, "maar ontvangt niet, omdat gij kwalijk bidt."
16. De ongebondenheid der bisschoppen en priesters is onverdraaglijk. De keizers en koningen hebben hun grote voorrechten geschonken, opdat hun leven in onschuld en heiligheid als lichten zou schijnen in de gemeenten, doch hun vele aardse vermogens hebben hen in de afgrond van velerlei kwaad geworpen, zonder zich te laten bedwingen door de burgerlijke wetten. En, aangezien zulke voorrechten geschonken zijn om goede en rechtvaardige redenen, mag men die nu om wettige redenen terug nemen en verbreken. Wat de plaatsen uit de Heilige Schrift aangaat, die de priesters aanhalen, om daarmee hun instellingen te bevestigen, teneinde niemand hen zou kunnen beschuldigen, veroordelen noch straffen, ja hen zelfs niet voor de wereldlijke rechters zou kunnen roepen, deze strekken nergens

anders toe dan om de waarheid te onderdrukken, en om die in leugens te veranderen; want zij schrijven zich vele dingen toe, die gesproken zijn door onze Heere Jezus Christus, en andere zaken, die gericht zijn tot alle christenen, eigen, zij zich alleen toe. Zij hebben een grote vertoning van woorden, die niet veel meer te beduiden hebben dan oude-vrouwenpraat. Daarom mogen de keizer, de koningen, vorsten en christelijke overheden de vrijheden en voorrechten, hun geschonken, terugnemen en vernietigen, aangezien deze bedriegers der mensen die zo geruime tijd hebben misbruikt. Zij behoren een geschrift te doen uitgeven, waarbij het allen christenen geoorloofd is deze geestelijken te verjagen, die niet waardig zijn die naam te dragen, wegens hun misdaden en bedriegerijen, en in hun plaats mannen aan te stellen, die zuiver in de leer en heilig in leven zijn, opdat de Geest der waarheid, Die de Heere aan zijn volk schenken zal, uit de tempel verdrijve de kopers en verkopers, en omsmijte de tafels der wisselaars en de stoelen der kooplieden.

17. Deze moet men geen kettersof scheurmakers noemen maar ware, katholieke christenen, die vast geloven, dat de kerk van God gebouwd is op de steen Jezus Christus. Indien de pausen in dit gevoelen hadden volhard, zouden er minder misbruiken in de kerk bestaan. Immers, toen zij eenmaal van deze gevoelens waren afgeweken, en de mening aankleefden, dat de kerk van Christus gebouwd is op een steen, die Petrus is genaamd, en daarom, volgens hun mening, op de pausen en hun instellingen, was er geen prooi uit te denken, die vrij bleef van hun bloedige en hebzuchtige klauwen. Hebben zij niet voorgewend, dat alles hun geoorloofd was? Opdat eindelijk zou vervuld worden de voorspelling van de profeet Jeremia, die zegt: "Uw schrikkelijkheid heeft u bedrogen, [en] de trotsheid uws harten, gij die woont in de kloven der steen rotsen; die u houdt op de hoogte der heuvelen! Mijn volk waren verloren schapen, hun herders hadden hen verleid" (Jer. 40:16; 50: 6).
18. Al hebben ook enige schrijvers van beroemde naam beweerd, dat de kerk van God gebouwd is op de steen Petrus, daarom hebben nochtans de pausen geen groter voorrecht dan andere bisschoppen. Die woorden waren met algemene liefde gericht tot de apostel Petrus, wiens voetstappen en leven zij niet hebben nagevolgd, zoals ons hun leven wordt beschreven in de Handelingen der apostelen. En, wat zijn leer aangaat, vervat in zijn brieven, die hebben de pausen vertrapt en verdraaid, zodat zij veel meer de naam van verdraaiers en vertreders, dan van navolgers van Petrus verdienen, die zeer juist voorzegde, dat de weg der waarheid door zulk volk zal gelasterd worden; en door gierigheid zullen zij, met gemaakte woorden, gewin van ulieden zoeken.
19. De apostel zegt, Rom. 1, vs. 18: "De toorn Gods wordt geopenbaard van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid der mensen; als die de waarheid in ongerechtigheid ten onder houden. Omdat hetgeen van God kennelijk is, in hen openbaar is, want God heeft het hun geopenbaard." En al hebben deze ook geweten, dat de Heere Jezus ons is geworden wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, zij hebben Hem nochtans niet geprezen of gedankt, maar zijn verijdeld geworden in hun harten; hun onwijs hart is verduisterd geworden en zij hebben de eer van de Zoon van God gegeven aan levenloze dingen, en zich daarvoor neergeworpen en die aangebeden. Daarom heeft God hen overgegeven tot schandelijke bewegingen, zodat zij dingen gedaan hebben die niet betamen, volgens de voorspelling van de Heilige Geest door de mond van de apostel. Bedenkt nu wel, dat de gramschap Gods uitgestort is over de goddeloosheid der mensen. Let er eens op, of de pausen en hun onderdanen, die

de waarheid Gods te onder hebben gehouden in ongerechtigheid, niet naar het leven zijn geschilderd in de woorden van de apostel Paulus, die hen in 2 Tim. 3, vs. 2, 3, 4, 5 nog uitvoeriger tekent, als hij zegt: "Want de mensen zullen zijn liefhebbers van zichzelf, geldgierig, laatzinnig, hovaardig, lasteraars, de anderen ongehoorzaam, ondankbaar, onheilig, zonder natuurlijke liefde, onverzoenlijk, achterklappers, onrustig, wreed, zonder liefde lot de goede, verraders, roekeloos, opgeblazen, meer liefhebbers der wellusten dan liefhebbers Gods; hebbende een gedaante van godzaligheid, maar die de kracht ervan verloochend hebben." Doch zij zullen voortaan hun toestand niet op die wijze meer kunnen bevorderen, omdat hun dwaasheid genoegzaam aan ieder zal bekend zijn.

20. De kwade gewoonten en misbruiken moeten door een openbaar geschrift vernietigd worden, want hieruit vloeien de Bacchusfeesten, de spelen vol brooddronkenheid en ongebondenheid en de afgoderij voort. Nu behoeft er niets meer hij te komen, want de menselijke zwakheid, verleid door de listen van de satan, heeft de afgestorven heiligen als goden voorgesteld, die voor alle ziekten raad weten; zo zelfs, dat beden in de St. Pieterskerk te Rome de koortsen worden afgebeden in de naam van de maagd Maria. En door toelating van de paus hebben de viervoetige dieren enige heiligen gekregen als patronen en genezers. De hoererij blijft ongestraft, de slechte vrouwen worden in het openbaar toegelaten, en in vroeger jaren vond men er te Rome meer dan tienduizend. De priesters ontvangen belasting van het schandelijk bedrijf van deze lichte vrouwen, zoals zij ook van de Joden acht ten honderd ontvangen, opdat deze de toestemming zouden hebben geld te lenen met zulk een grote woeker als zij slechts kunnen krijgen. De tiranische belastingen, de geweldige heerschappij, de verraderijen, het kopen en verkopen van kerkelijke bedieningen en andere schandalen, heersen derwijze in de stad Rome, dat allen, die door de Geest van God gedreven worden, voor de poorten van het hof te Rome geschreven zien: "Het grote Babylon, de moeder der hoererijen en der gruwelen der aarde." Openb. 17, vs. 5.

Aangezien nu de pausen en hun aanhangers zoveel gruwelen, misbruiken, schandalen en eigenlijke overtredingen hebben ingevoerd, en dat er reden bestaat om over deze dingen te oordelen, zo moeten zij het vonnis daarover niet uitspreken. Want indien men hun gevoelen moet toegedaan zijn, zo weet ieder, dat wij bevoegd zijn, zoals wij altijd waren, over deze dingen uitspraak te doen, zo lang het oordeel van hun zinnelijkheid heeft afgehangen. Wat meent gij, dat zij nog heden anders verlangen, dan hun bevelen te zien bevestigen door een grote vergadering van vorsten en volken, om alzo stof en as te bereiden, dat zij in de ogen der grote heren werpen, teneinde hun ogen daarmee te verblinden; zo zelfs, dat zij in weinig jaren alle goddelijke en menselijke wetten met voeten zouden treden, om met geweld aan te vallen op allen, die zich tegen deze ongebonden geestelijkheid zouden durven stellen. Meent gij, dat zij gestegen zijn tot wereldse heerlijkheid en uiterlijke praal, om het minste van hun vermetelheid te laten varen? Of dat zij iets zouden willen afleggen van hun grote inkomsten en ongebonden dartelheid? Wij, die zo dikwerf hebben ondervonden, dat deze lieden van gierigheid branden, en gedoopt zijn als in het slijk van de satan, weten wij niet, wat deze muiters in hun schild voeren, die door zo vele stormwinden worden verdreven? De apostel zegt: "Want de aarde, die de regen, menigmaal op haar komende, indrinkt, en bekwaam kruid voortbrengt, voor degenen, door welke zij ook gebouwd word, die ontvangt zegen van God. Maar die doornen en distelen draagt, die is verwerpelijk, en nabij de vervloeking, welke einde is tot verbranding." Aangezien

de bisschoppen en andere geestlijken zo bedorven zijn, dat zij de gruwelen zien heersen temidden van de heilige plaatsen, zo moeten wij vluchten naar het gebergte. En wij zullen vluchten onder uw hoede, Jezus Christus, en wij zullen onze toevlucht nemen tot de bergen der christelijke vorsten.

Door deze getuigenis bidt uw ootmoedige dienaar allen, die invloed hebben op het volk van God, en op wie alle naties de ogen gevestigd hebben, overdenkende de tweede toekomst van onze Heere en Rechter Jezus Christus, deze zaak met ijver te willen behartigen. De Heere Jezus, Die een waarachtig getuige is, het beeld des Vaders, en in Wie geen duisternis is, zal in ulieder hart schrijven.

O, vorsten leent u toch tot deze dienst, die ulieder grootheid waardig is. In steden en provinciën kunt gij gemakkelijk bevoegde personen kiezen, om over deze zaken te oordelen, personen die God vrezen, die de Profeet Joël, hoofdstuk 2, vs. 16 "kleinen en zuigelingen," noemt; niet zulken, die zich groot achten, en geestlijken willen genoemd worden, niet die bedorven zijn door gierigheid, geen hovaardigen, geen aannemers des persoons, maar zulke mannen, wier heilig leven en geleerdheid ulieden zal tonen, dat zij mannen Gods zijn; mannen die u aanbevolen worden, mannen, die God, Welke u geroepen heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht des Evangelies, voor Zich bestemd heeft voor de grondlegging der wereld; mannen, voor wie Christus in de dood is overgeleverd, opdat Hij hen zou heiligen, door hen te reinigen, door de afwassing van het water in t'iet Woord des levens, opdat Hij hen voor zich zou laten verschijnen als een volk zonder smet. Niemand twijfele er aan, of deze mannen, die door de kerk van God voor de algemene welvaart verkozen zijn, niet zouden kunnen oordelen over de vreselijke gruwelen en verdorvenheid der bisschoppen, die zo groot zijn, dat men nooit iets dergelijks gehoord of gezien heeft. Deze bisschoppen, van wie de meesten tot grootheid gestegen zijn, en wat ik hier zeg, zeg ik tot grote smart en droefheid mijns harten, door schandelijke handelingen, de andere door het kopen van kerkelijke bedieningen, en door geld, opdat de inkomsten der pausen daardoor zouden toenemen en vermeerderd worden; anderen weer, die gekocht zijn als om slaven te zijn van deze opgeblazen pausen, in wier keukens zij vet geworden, en door hun meesters tot grote rijkdommen gestegen zijn; deze allen zijn genoopt om hun schouders te krommen, om het pauselijke juk van talloze gruwelen te dragen.

Enige vreedzame mannen, die tot de bisschoppelijke waardigheid gestegen zijn, zult gij gemakkelijk daaraan het kennen, dat zij de christelijke bedoelingen ondersteunen, en bidden voor hen, die daartoe gekozen zijn, dat de Heilige Geest hun tong besture, opdat de ware kerk, vervuld van de Heilige Geest, acht geve op de ware bisschoppen, en de verkeerden hoop der pauselijke bisschoppen die herinneren aan de woorden, die de Heere gesproken heeft door de mond van zijn Profeet Ezechiël, hoofdstuk 34, vs. 2b 10: " Wee de herderen Israëls, die zichzelf weiden! Zullen niet herders de schapen weiden? Gij eet het vette, en bekleedt u met de wol, gij slacht het gemeste, maar de schapen weidt gij niet. De zwakken sterkt gij niet, en het kranke heelt gij niet, en het gebroken verbindt gij niet, en het weggedrevene brengt gij niet weer, en het verloren zoekt gij niet; maar gij heerst over hen met strengheid en met hardheid. Alzo zijn zij verstrooid, omdat er geen herder is; en zij zijn al het wild gedierte des velds tot spijze geworden, omdat zij verstrooid waren. Mijn schapen dolen op alle bergen en op allen hoge heuvel, ja mijn schapen zijn verstrooid op de gehele aardbodem; en er is niemand, die er naar vraagt, en niemand die ze zoekt. Daarom, gij herders! hoort des Heeren woord. Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere Heere, zo Ik niet, omdat mijn schapen geworden zijn tot een roof, en mijn schapen al het wild gedierte des

velds tot spijze geworden zijn, omdat er geen herder is, en mijn herders naar mijn schapen niet vragen; en de herders zichzelf weiden, maar mijn schapen niet weiden; daarom, gij herders! hoort des Heeren woord. Alzo zegt de Heere: Heere: Ziet, ik wil aan de herders, en zal mijn schapen van hun hand eisen, en zal ze van het weiden der schapen doen ophouden, zodat de herders zichzelf niet meer zullen weiden; en Ik al mijn schapen uit hun mond rukken, opdat zij niet meer tot spijze zullen zijn."

Indien de christelijke vorsten zich niet tegen deze valse bisschoppen en geestelijken verzetten, maar hun alles toelaten, zal de kerk van God de les van de profeet zingen tegen die verleiders, die alle provinciën van de christenen besmet hebben door hun gruwelen, misbruiken, domheden, verleidingen, kwade handelingen, schandalen en talloze boosheden, wat ik, Aonius Palearius verklaar, getuig en verzeker, die sinds enige jaren hartelijk naar de dag gewenst en gewacht heb, waarop ik mijn broeders gepast vermanen en bidden kon, niet uit een kwaad hart, wat God weet, maar uit liefde tot de waarheid en tot eer van God, om het ware christelijke en apostolische geloof voor te staan, waarvan ik getuigenis heb afgelegd in de bovenstaande twintig artikelen, waarvan ik geloof nog meer uitvoerige verklaring te doen, als de tijd en de plaats dit zullen mogen vereisen; en ik ben bereid mijn leven te verliezen voor de bescherming van deze waarheid, wanneer dit dienen kan tot een zegel van mijn belijdenis.

Indien nu iemand misprijst of later afkeuren zal, wat ik gezegd heb met een zuiver gevoel en heilig geweten, wie het ook wezen mag, die daag ik uit, om in persoon te verschijnen, binnen drie dagen voor de rechterstoel van Jezus Christus, Koning van alle volken en tijden, tot welke Koning ik hen oproep, opdat zij de beschuldiging verantwoorden, waarmee zij mijn getuigenis verwerpen.

Het is niet Aonius, die dus spreekt, maar Hij, Die mij moed geeft tot het goede, Die mij beveelt, dat ik Hem tot getuige roep, en van Wie ik getuigenis geef, te weten, Jezus Christus, de Zoon van God, Rechter van levenden en doden."

Indien wij ook in handen hadden kunnen krijgen zijn onderzoekingen en antwoorden, gegeven in de gevangenis te Milaan en te Rome, alsmede de brieven van deze uitnemende martel aar, dan zouden wij die ook hier hebben bijgevoegd. Doch de vijanden der waarheid hebben die zo verduisterd en verborgen, dat zij ons nog niet ter hand konden gesteld worden.

15. Bartholomeüs Copin, martelaar in Luzern

JAAR 1601

In het jaar 1600 reisde Bartholomeüs Copin uit de vallei Luzern naar Aoste in Piemont met zekere koopwaren, om die op de markt te verkopen, welke de volgende dag zou gehouden worden. Terwijl hij op zekere avond met vele kooplieden aan de tafel zat, begon een hunner te spreken over de verschillende godsdiensten, en liet zich ook enige ongunstige woorden ontvallen over de Christenen uit de vallei van Angrongna en de omliggende dorpen.

Copin hoorde deze woorden, die hij daar niet verwacht had, spreken tegen zijn broeders en ook tegen hun godsdienst, die alle tot oneer strekten van God. Daar hij meende dat het enige aanstoot zou kunnen geven, indien hij niet antwoordde op de lasteringen, die hij moest aanhoren van de godsdienst, waarvan hij belijdenis deed, antwoordde hij hem op zijn woorden naar dat dit nodig was. Zij, die door Copin werden berispt, vroegen hem terstond: *ben je een van de Waldenzen?*

Hij antwoordde: Ja, ik ben een hunner."

"Welnu," vroeg een ander, gelooft gij niet, dat God in de hostie is?"

"Toch niet" zei Copin."

"O," zei de ander, "zie hoe vals uw godsdienst is."

"Mijn godsdienst," zei Copin, "is niet minder waar dan dat God is en zo waar als ik zeker weet, dat ik sterven zal."

De volgende dag werd Copin voor de bisschop van Aoste geroepen, die hem zei, dat hem enige ergerlijke woorden waren meegedeeld, die Copin de vorige avond in zijn logement gesproken had, dat hij daarvan nu schuld moest bekennen, indien hij vergeving daarvoor zou willen verkrijgen, en in het andere geval niet anders te wachten had dan naar verdiensten te worden gestraft.

Copin antwoordde, dat hij niets gesproken had dan waartoe zij hem hadden uitgelokt, en dat hij ook niets gezegd had dan wat hij voorgenomen had staande te houden, zelfs met gevaar van zijn leven. Hij zei, dat God hem enige tijdelijke goederen had toevertrouwd, alsook een vrouw en kinderen; en betuigde dat hij op dit alles niet zo gesteld was, of hij kon met tevredenheid dit alles verlaten, liever dan de vrede vaneen goed geweten te verliezen. En, wat zijn gedrag en wandel aanging, indien hij verlangde, zei hij, daarnaar te vernemen onder de kooplieden te Aoste, zou hij voldoende horen, dat hij zich altijd eerzaam had gedragen, en dat zij ook voldoende getuigen zouden, dat hij nooit iemand had verongelijkt gedurende de tijd, die hij onder hen had verkeerd. Verder, voor zoveel hij een koopman was, die zich met zijn uiterlijke zaken bezig hield, dat hij behoorde losgelaten en niet verder bemoeilijkt te worden. Want indien het Joden en Turken geoorloofd was op markten handel te drijven door geheel Piemont, behoorde die gunst nog meer te worden geschonken aan een christen. En, wat de godsdienst aanging, waarvan hij beschuldigd werd, daarmee had hij zich in het geheel niet bemoeid voor zijn persoon, maar daarover werden vragen gedaan door anderen waaromtrent hem overal vrijheid was gegund te antwoorden en rekenschap te geven van zijn geloof aan ieder, wie hij ook was, die zijn gevoelens daarover zou vragen; ja, dat er door de hoogmogende aan de bewoners van de vallei der Waldenzen vrijheid was gegeven, om allen te antwoorden op de vragen hun gedaan, doch niet anderen te leren noch te onderwijzen.

De bisschop lette op geen zijner woorden, maar gebod, dat hij in de gevangenis moest worden geworpen.

Des anderen daags kwam de secretaris van de bisschop hem bezoeken, die betuigde, dat hij hem een goed hart toedroeg, en hem als vriend raadde schuld te bekennen, dat hij anders in levensgevaar was.

Copin antwoordde, dat zijn leven in Gods hand was, en dat hij dit nooit wilde zoeken te behouden tot schade van de ere Gods, alsook dat hij niet meer dan twee of drie reizen te doen had in deze wereld, voor hij de hemel binnentrad, en God bad hem met Zijn genade bij te staan, om nooit de rechte weg te verlaten, die daarheen leidt.

Weinig dagen daarna werd hij onderzocht door een monnik en een geloofsrechter, in tegenwoordigheid van de bisschop, die hem geruime tijd kwelde met vleierende woorden, waardoor hij hem tot afzwering van zijn godsdienst zocht te brengen.

Doch Copin weersprak hem gedurig met de heilige Schrift, en toonde, dat, indien hij zich nu Christus schaamde en hem verloochende, Christus zich zijner met grond ook zou schamen, en eens verloochenen voor Zijn hemelse Vader.

De monnik eindigde zijn twistgesprek met het onbeschaamde afscheid: "Weg, gij vervloekte Lutheraan; gij zult naar alle duivelen in de hel varen; en, wanneer gij zult gepijnigd worden onder de onreine geesten, dan zult gij denken aan de heilige vermaningen, die wij gedaan hebben tot behoud van uw ziel. Maar gij wilt liever naar de hel varen dan u te verzoenen met uw heilige moeder de kerk."

"Het is niet lang geleden," zei Copin, "dat ik met de ware kerk verzoend ben."

Na vele hevige aanvallen, die hij van hem te verduren had, gaven zij verlof aan zijn vrouw om bij hem te komen, met een van zijn zoontjes, en beloofde haar, dat zij hem zouden loslaten, om met haar naar huis te gaan, indien hij zich van zijn gedane fout wilde bekeren en verbeteren. Met dat doel gaven zij zijn vrouw en zijn zoontje verlof, om des avonds met hem in de gevangenis te eten. Gedurende die tijd voegde hij haar vele vermaningen toe, om haar tot lijdzaamheid op te wekken, ofschoon de vrouw zonder man en het kind zonder vader zou naar huis gaan. "Wees vooral verzekerd," zei hij, "dat God een veel beter Man en Vader voor ulieden wezen zal dan ik ooit geweest ben, of wezen kan."

Hij voor zich, zei hij, was niet gehouden zijn vrouw of kinderen meer te beminnen dan Christus; daarenboven hadden zij ook reden zich te verblijden, en hem gelukkig te achten, daar God hem de eer wilde aandoen, om der waarheid getuigenis te geven met het verlies van zijn leven, en hoopte, dat God hem zo genadig zou zijn, hem te ondersteunen onder allerlei martelingen, die hij om Zijn eer zou moeten verduren.

Ten laatste beval hij zijn zoon en een dochter, die hem de Heere in het huwelijk geschonken had, aan de zorg en het opzicht van zijn vrouw, en beval haar bij herhaling, dat zij hen moest trachten op te brengen in alle deugd en Godvrezendheid.

Hij vermaande zijn zoon zijn moeder te gehoorzamen, en zei, dat hij dan de beloofden zegen zou deelachtig worden. Hij verzocht aan hen allen voor hem te bidden, dat God hem mocht versterken tegen alle verzoeken.

Na aldus zijn zoon gezegend en afscheid van zijn vrouw genomen te hebben, werden zij uit de gevangenis geleid, en hij weer als tevoren opgesloten. De vrouw en haar zoon barstten uit in schreien, klagen en kermen, waardoor een stenen hart zou verbroken zijn.

Deze heilige man stelde zich intussen niet tevreden met wat hij door de mond had gesproken, maar schreef ook de volgende brief aan zijn vrouw, die de oorspronkelijke brief getoond heeft, geschreven en ondertekend met de eigen hand van Copin met het volgende opschrift:

"Aan mijn zeer lieve vrouw Susanna Copin, uit de toren van Luzern.

“Waarde vrouw, door uw komst aan deze plaats heb ik zeer veel troost genoten, en wel temeer omdat dit onverwacht plaats had. Ik vertrouw ook, dat gij niet weinig getroost was, dat deze gelegenheid u werd aangeboden, om de laatste avond op Zaterdag de 15de September 1600, met mij te eten. Ik weet niet goed, wat zij daarmee hebben voorgehad om u dit toe te staan, doch God bestuurt alle dingen. Naar ik gissen kan, zal het wel de laatste maal geweest zijn, dat wij met elkaar gegeten hebben in dit leven; en daarom bid ik God niet op te houden u te vertroosten. Vertrouw voortdurend op Hem, want Hij heeft beloofd hen nooit te zullen verlaten, die hun vertrouwen op Hem stellen. God heeft u begaafd met wijsheid, bestuur uw huisgezin zo, dat onze kinderen, Samuël en Martha u gehoorzamen, wie ik in de naam en door de macht Gods beveel u te gehoorzamen, want alzo zullen zij de zegen van de almachtige God verkrijgen.

Bemide vrouw, bedroef u niet al te zeer over mij; want, indien God beschikt heeft, dat ik mijn loop hier eindigen zal, en ik mijn ziel moet overgeven in de hand van de Almachtige, die Hij mij zo geruime tijd heeft verleend, zo vertrouw ik, dat Hij die, om Zijn heilige en goddelijke barmhartigheid, zal ontvangen in Zijn koninkrijk, om Zijns eigen welbeminden Zoon Jezus Christus, onzes Heeren wil, door Wie ik geloof, dat mijn zonden vergeven zijn, om de enige verdiensten van Zijn heilig lijden en dood. Ik bid Hem dus mij te willen bijstaan door de kracht des Heilige Geestes tot mijn laatste ademtocht.

Wees vurig in het gebed en in alle andere plichten van de godsdienst, want dit is de weg tot de ware godzaligheid. Wees niet bezorgd om mij deze drie weken iets te zenden; ik bid u echter, zend mij wat geld, als gij het goed vindt, om aan de gevangenvaarder te geven, en bovendien wat tot mijn eigen behoeften, indien het God behagen mag mij zo lang te laten leven.

Ik bid u ook te willen denken aan wat ik u vaak gezegd heb, namelijk hoe God het leven van de koning Hiskia vijftien jaren verlengde. Hij heeft echter mijn leven nu langer gespaard; want het is reeds vele jaren geleden, dat gij mij eens in levensgevaar gezien hebt, en door Gods goedertierenheid leef ik nog; en ik hoop, ja ik ben verzekerd, dat Hij mij zo lang bewaren zal, als dienen moet tot Zijn eer en mijn eeuwig geluk, door Zijn loutere genade.“

Uit de gevangenis te Aoste,
16 September 1601."

De bisschop van Aoste was eigenlijk met deze gevangene enigermate verlegen; want indien hij hem de vrijheid gaf, vreesde hij, dat dit ergernis zou geven, en velen zich daardoor tegen de roomsen godsdienst zouden verklaren. Daarenboven was er een bepaling in de overeenkomst gemaakt tussen de opperbestuurder en het volk van Vaudois, die de Hervormden voor allen hinder vrijwaarde, volgens deze woorden:

"En indien het gebeuren zal, dat de lieden in Piëmont omtrent de Hervormden godsdienst zullen worden ondervraagd door een der onderdanen van de opperbestuurder, zal het de Hervormden geoorloofd zijn te antwoorden, zonder daarvoor enige boete of lichamelijke straf te ondergaan."

Nu was er aan Copin een vraag gedaan, waarom hij had moeten losgelaten worden; doch de bisschop wilde er niet van horen, dat hij hem ten onrechte gevangen hield. En, opdat dus zijn dood aan hem niet zou worden geweten, en ook niet als onschuldig losgelaten, gaf hij de zaak over aan paus Clemeus, VIII, om te vernemen, wat hij met deze gevangene doen moest.

Wij zijn niet bekend geworden met het antwoord van de paus aan de bisschop; doch niet lang daarna werd deze vrome man dood in de gevangenis gevonden. Niet zonder

grond vermoedt men, dat hij daar werd verworgd, opdat, indien zij hem in het openbaar hadden omgebracht, het volk door zijn standvastigheid niet zou gesticht worden.

Na gestorven te zijn, werd hij veroordeeld om te worden verbrand; waarom zij hem uit de gevangenis lieten brengen, zijn vonnis in het openbaar voorlezen, en het lijk in het vuur wierpen. Deze was, voorzover wij weten, de laatste onder de Waldenzen, die om de godsdienst werd ter dood gebracht.

Naschrift.

De Waldenzenkerk richt zich, evenals andere Reformatorische kerken in de Latijnse wereld naar de uitspraken van de Synode te Dordrecht 1618/19.

In 1630 werd Europa getroffen door een van de ernstigste pestepidemie in haar geschiedenis. Men spreekt van 8500-9000 slachtoffers onder de Waldenzen in Piemont. Gehele families stierven uit en dorpen werden ontvolkt. Doordat vele predikanten stirven deed men een beroep op Franse predikanten. Daardoor werd de Franse taal in gebruik genomen bij deze Waldenzen.

De Waldenzen genoten een betrekkelijke vrijheid tot ca. 1650. Daarna vonden de vreselijkste bloedbaden plaats tijdens de zogenaamde Piemontese Pasen 1655.

Giorgio Tourn; *De Waldenzen*

16. Maarten van Voisin

JAAR 1608

Deze was een Fransman, geboren in een dorp, gelegen tussen Chaumont en Langres aan de Maine, en een passementwerker van zijn handwerk.

Wegens de zware vervolgingen, oproeren en binnenlandse oorlogen, was hij reeds twintig jaren geleden uit zijn vaderland vertrokken, niet alleen om zijn brood door vreedzame arbeid te winnen, maar ook en vooral om de eenmaal beleden waarheid van God des te zekerder te kunnen belijden en te beoefenen. Hij had zich naar het eedgenootschap van Bazel begeven, waar hij van de eerbare raad het burgerrecht ontving. Hij woonde daar vele jaren, en gaf van zijn geloof zulke bewijzen, dat hij als een vroom en godvrezend man bekend stond, de prediking van het goddelijke Woord naarstig bijwoonde, thuis zich met het lezen en betrachten daarvan bezig hield, zich en zijn huisgezin gedurig oefende, en niemand enig leed deed, zodat hij niet alleen door de hervormden, maar ook door hen, die tot een anderen godsdienst behoorden, geacht werd en bemind.

Toen hij echter in het laatst van September 1608, om zijn handwerk, en zoals vroeger dikwerf gebeurd was, van Bazel naar de markt te Luzern⁵ wilde reizen, die op Leotagarydag de 2de Oktober gehouden werd, kwam hij, even buiten Bazel op een algemene weg, onder het gebied van Bazel, hij enige Lotharingsche of Nederlandse bedevaartgangers, die zich, daar zij ook naar Luzern en verder naar Rome wilden reizen, bij hem aansloten en vergezelden. Volgens het doel van hun reis kwam hij met deze lieden over de godsdienst in gesprek. En, aangezien hij, zowel op reis als ook in de stad Sursee, die aan de overheid van Luzern onderworpen was, en die zij noodzakelijk moesten door gaan, in de herberg *de Zon*, des avonds onder het

⁵ De stad ligt aan het noordwestelijke uiteinde van het meer van Luzern, in het hart van Zwitserland

avondeten, naar aanleiding van het gezegde van een der bedevaartgangers, met Gods Woord standvastig wilde bewijzen en staande houden, dat nu de tijd gekomen was, dat in het christendom de ware aanbidders niet aan enige plaatsen, zoals Affisa, Lorette, Rome en andere, om de godsdienst te verrichten, gebonden waren en daarheen moeten; maar dat zij, die God aanbidden willen, Hem in geest en waarheid moeten aanbidden, zodat het ijdele onkosten en vergeefse moeite en arbeid was, wanneer men naar zulke vergelegen en gevaarmedebrengeende plaatsen wilde reizen, daar toch de gelovigen, zoals Paulus zegt in alle plaatsen kunnen bidden en heilige handen tot God opheffen.

En, aangezien Maarten van Voisin vooral beweerd had, dat de heilige en hooggeloofde maagd Maria wel door ieder behoorde geëerd te worden, maar toch op zodanige wijze als Gods Woord gebiedt haar te eren, daar zij op andere wijze veel meer bespot en onteerd werd, vooral dan, wanneer men de menselijke fabelen, die van haar en van haar verering waren uitgedacht en verzonnen, als zou zij zonder zonde ontvangen en geboren, en de enige middelares en voorbidster tussen God en de mens zijn, geloofde, aanhing, en navolgde, zo deed men, alsof hij enige zware, gruwelijke en schrikkelijke lasteringen tegen de ware godsdienst en de heilige maagd Maria, de reine moeder Gods, zou gesproken hebben. Hij werd in het laatst van September nog in dezelfde avond uit het *logement de Zon* gehaald, en in de gevangenis geworpen.

De volgende dag, toen de raad te Sursee Maarten door hen, die daartoe waren aangewezen, had laten afvragen, hoe hij alles bedoeld had, en of hij de door hem gesproken woorden zich nog herinnerde, en staande wilde houden, herhaalde hij, wat hij vroeger gezegd had, en beleed standvastig, dat dit alles was, zoals hij had gesproken, en dat hij dit alles met Gods Woord en goede gronden hoopte te bewijzen. De lieden van Sursee achtten het onbetamelijk, hem zonder voorkennis van hun overheid of los te laten of te straffen, en vroegen daarom de beambten van Luzern om raad. Deze zonden hem een van hun vrienden of bloedverwanten, die goed ervaren was in de Franse taal, om bij de ondervraging van de gevangene, die ook in die taal goed thuis was, tegenwoordig te zijn, op alles goed te letten, en daarbij zulke aanwijzingen te doen, dat er niets zou worden gedaan, wat met het recht van die plaats in strijd was. Overeenkomstig dit bevel, namen de lieden van Sursee en die van Luzern de volgende dag de beklagenswaardige gevangene in verhoor.

Doch, aangezien hij nog bij zijn gedane gezegden en uitvoerige bespreking aangaande de beide bedevaarten in het algemeen en in het bijzonder aangaande de heilige hooggeloofde moeder Gods bleef volharden, en niet wilde herroepen of bekennen, dat hij daarin gedwaald had of God en zijn heiligen zou gelasterd hebben; namelijk, als hij de bedevaarten een menselijke instelling bad genoemd, en de heilige maagd Maria gelijk aan ieder ander mens, die in zonden ontvangen en geboren was, maar toch het uitverkoren vat ter ere van God, die de Heiland der wereld onder haar hart had gedragen en voortgebracht, van welke gevoelens de geestelijkheid van Sursee tevergeefs beproefd had hem af te trekken, zo werd hij de 3de Oktober veroordeeld om te worden onthoofd en verbrand, en naar de strafplaats gevoerd.

Toen hij reeds half ontkleed was, de slag met het zwaard zou ontvangen, en vermaand werd in de uiterste nood te herroepen, en de hooggeachte moeder Gods de nodige eer te geven, bleef hij nochtans onverschrokken en volstandig in zijn vroegere belijdenis volharden, en bewees, dat, aangezien hij de allerheiligste maagd van haar eer niet beroofd had, hij die haar ook niet kon terug geven.

Hij verzocht van hem heen te gaan, en hem in rust te laten, want dat hij zijn vertrouwen had gevestigd op God in de hemel, Die hem door het bloed Zijns Zoons, de enige Verlosser, Middelaar en Voorbidder, van de eeuwige dood had verlost.

Daarop zei de priester tot hem: "Zoals gij daar staat en gaat ben je voor de duivel, die zal u halen, en alle boze geesten zullen tot u komen en bij u wonen."

Toen Maarten dit hoorde, sloeg hij de ogen naar de hemel, hief zijn handen op, en beval zich aan Gods bewaring. Daarop werd hij onthoofd, en het hoofd met de romp verbrand.

Het is vermeldenswaardig, dat, toen Maarten naar de strafplaats werd gevoerd, en daarheen door de schout, de gekozen raadslieden en ambtenaren van de stad Sursee, zoals gebruikelijk is, werd begeleid, een bode van Bazel, Leonard Gashart geheten, halverwege op de weg hem ontmoette, die hij zeer beleefd groette, terwijl deze een gunstig bericht voor de veroordeelden man van zijn overheid aan de raad van Sursee liet zien, en verzocht, dat de stoet mocht stilstaan.

Doch de schout, die op trotse wijze zich van het geschrift meester maakte, het in de rok stak en niet las, zei niets anders, dan dat hij te laat gekomen was; dat hij des avonds tevoren of uiterlijk des morgens vroeg, voor het eindvonnis was uitgesproken, had moeten verschijnen. De bode was daarover zo ontzet en verschrikt, dat hij op de trotse woorden van de schout niet kon antwoorden, maar volgde geheel treurig en bedroefd de stoet; en na de uitvoering van het vonnis gezien te hebben, vertrok hij onmiddellijk zonder antwoord aan zijn overheid naar Bazel.

Aldus onderging deze goede man, die zich zijn gehele leven eerzaam had gedragen, en bij ieder geacht was, op gevorderde leeftijd, daar hij bij de zestig jaren en niet lang van persoon noch bemiddeld was, de tijdelijke dood, en legde daarmee getuigenis af van de waarheid der evangelische leer. Hij liet een zeer bedroefde weduwe, die toen juist bevallen was, met zeven onmondige kinderen achter, terwijl er ook een groot deel van zijn bezittingen, zo spoedig hij gevangen genomen was, door de overheid van Luzern in beslag genomen en verbeurd verklaard werd.

Hoe wonderlijk toch is God in Zijn oordelen, en groot in Zijn heiligen! Om elf uur van die dag wist hij nog niet, dat hij moest sterven; en om twaalf uur was hij bijna tot as vergaan. Waar heeft men ooit van haastiger uitvoering van een vonnis gehoord? Wij hebben daarom reden te denken niet alleen aan een spreuk van Augustinus: "Het is geen kwade dood, aan welke een goed leven is voorafgegaan;" maar ook aan het woord van de heilige apostel Paulus: "Wij weten, dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk, die naar Zijn voornemen geroepen zijn."

17. Franco di Franco

JAAR 1611

Op Sacramentsdag van het jaar 1611 gebeurde het, dat een jonge man van 26-jarige leeftijd, die op wonderbare wijze tot kennis van het Evangelie geroepen was, door zekere Italianen, in de stad Vilne, (Vilna, in Lithouwen) de hoofdstad van het groothertogdom Lithouwen, door een kerk geleid werd, waar de mis gezongen werd.

En, toen zij hem noodzaakten te verklaren, hoe hem dit beviel, begon hij met groten ijver hun afgoderij aan te wijzen, en vermaande het volk, dat daar tegenwoordig was, dat zij zich niet moesten laten verleiden door de schonen en verblindende glans van deze bijgelovigheden, en betuigde, dat de god, die de priester ophief, niet de ware God was, zoals de verleiders hun wijsmaakten, maar slechts een afgod, aangezien hij geen macht had zich van de ene plaats naar de andere te begeven, zonder gedragen te worden.

"Jezus Christus, de Zoon Gods, onze Zaligmaker," zei hij, "moet gezocht worden aan de rechterhand van God, de almachtige Vader."

Toen deze jonkman dit gezegd had, werd hij van dit ogenblik aan door een grote menigte volk omringd, die hem bij herhaling in het gezicht sloegen, met de voeten schopten, en hem vandaar naar de algemene gevangenis der stad sleepten.

Na enige tijd werd hij voor de bisschop en onderscheiden andere ontboden, waar zij hem vroegen, of de ketters hem niet hadden aangeraden zulke woorden te gebruiken als hij gesproken had, als ook, of hij niet voornemens was de koningin of haar zoon of de bisschop van Vilne te vermoorden. Waarop de gevangene zeer gepast en vrijmoedig antwoordde, dat niemand hem opgehitst had om dit te doen; dat hij alleen gedrongen werd door de ijver, die hij had voor Gods eer, en dat hij door zijn eigen geweten daartoe gedreven was; dat hij het niet langer had kunnen verdragen, dat de mensen aan een levenloze afgod de eer bewezen, die alleen Jezus Christus zijn Zaligmaker toekwam.

Op hun andere vragen antwoordde hij, dat de christelijke godsdienst ons niet leerde de mensen te vermoorden, zoals de pausgezinden tot nog toe gedaan hadden in Frankrijk, Engeland, de Nederlanden en elders, zoals de geschiedenis dagelijks bewijst. De gevangene vermaande ook de bisschop van Vilne alle afgoderij vaarwel te zeggen, de waarheid Gods te prediken, en niet langer het beklagenswaardige volk te bedriegen met menselijke instellingen. Daarenboven stond deze getrouwe getuige de waarheid Gods met zulk een ijver, ernst en standvastigheid voor, dat de bisschop al zijn knechten, en alle andere toehoorders uit de kamer liet gaan. Doch dit baatte niet veel, want, toen zij hier en daar door de stad gingen, vertelden zij overal, dat zij nooit in hun leven iemand hadden horen spreken over goddelijke zaken met zulk een ernst en vrijmoedigheid en zo gepast als deze jonge man.

Niet lang daarna werd hij weer voor dezelfde rechters gebracht en als vroeger ondervraagd. Doch, in plaats van te verflauwen, verstoutte hij zich tegenover de onbeschaamdheid van zijn partijen. Zij trachtten hem van deze vrijmoedigheid te beroven, en legden hem op de pijnbank. Toen echter de wreedheid, aan hem gepleegd, het toppunt bereikt had, was hij er nog ver af de waarheid af te zweren. In zijn belijdenis openbaarde zich een veel vastere overtuiging dan vroeger, en hij was zeer begerig, en toonde zich daartoe ook bereid, om de martelaarskroon te ontvangen.

Eindelijk, de 30e Juni 1611, zijnde dezelfde dag, dat ook 's jaars tevoren in de stad Vilne, des morgens ten acht uur, zulk een verschrikkelijke brand was uitgebarsten, als waarvan men ooit gehoord had, en wel op hetzelfde uur toen de genoemde bisschop en een grote menigte Jezuïeten aan de optocht deelnamen, en waarbij de vlammen zo geweldig woedden, dat er binnen de tijd van zeven uren zes duizend vijfhonderd veertien huizen waren verslonden, wat plaats had, zoals de Jezuïeten voorgaven, omdat de ketters daar gespaard waren; op eerstgenoemde dag nu werd deze martelaar en getuige van Jezus Christus in die stad door de vijanden der waarheid omgebracht, niet op een openbare plaats, noch bij dag, ofschoon hij dit ernstig aan zijn rechters verzocht, maar in het geheim, bij nacht, op een besloten plaats, in de nabijheid van het huis des gouverneurs.

Voor zij hem ter dood brachten, werd hij op wrede wijze gepijnigd, en daarna door de scherprechter aan een paal gebonden. De tong werd hem onder de kin uitgetrokken, en daarna onthoofdden zij hem, deelden zijn romp in vier stukken, gingen daarmee de volgende dag de stad door, en plaatsten die op palen.